

# BÜLLETÄÄN



EESTI ÕPETAJATE KESKÜHINGU  
HÄÄLEKANDJA

KTK/1

Eesti Õpetajate Keskühingu  
häälekandja

# BÜLLETÄÄN

Nr. 30

*Bulletin of the Estonian Teachers Association in exile*



Stokholm 1982

## SISUKOR D

1.	Eesti keelt mitte kõnelev laps eesti koolis – Inge Tork . . . . .	3
2.	Eesti ajaloõpetaja peamine mure – õppematerjal ja õppemeetod – Felix Tamm . . . . .	6
3.	Eesti keele ja kooli aasta USA-s – Gaston O. Randvee . . . . .	12
4.	Eesti keel ja eesti kool – ääremärkmeid eesti koolide õpetajate suvekursusest – dr. Lauri Vaska . . . . .	15
5.	Rahvusliku kasvatus kongress Austraalias – Tiiu Salasoo . . . . .	18
6.	Sydney laupäevane keeltekool – Winifred Oser . . . . .	19
7.	Melbourne'i laupäevane keeltekool – Juta Haller . . . . .	20
8.	Adelaide'i eesti keele kursus – Valdek Kangur . . . . .	21
9.	Ajakiri „Küü-ii” – Lembit Suur . . . . .	22
10.	Eesti noored ja muusika – Erik Talmel . . . . .	24
11.	Õpilaste sõnavara rikastamisest eesti keeles – Eduard Kärner . . . . .	26
12.	Probleeme 7-aastaste algajatega Rootsi koolides – Leida Sulg . . . . .	30
13.	Eesti Nädal Metsakodus – I. Kajandi . . . . .	31
14.	Rakvere Õpetajate Seminar (Algusaastad) – Leonhard Vahter . . . . .	33
15.	Mälestuskilde Rakvere Õpetajate Seminarist – Atso Matkur (+) . . . . .	35
16.	Tööväljalt:	
	1. Suvekursus 1981 – Paul Laan . . . . .	43
	2. Eesti koolid Rootsi uues erakoolide uurimuses – Aho Rebas . . . . .	44
	3. Tunnustuskiri Ed. Kärnerile . . . . .	46
17.	Varia – Herman Rajamaa . . . . .	52

**EESTI  
RAHVUSRAAMATUKOGU**

„Bülletääni” toimetus: Herman Rajamaa (*ansvarig utgivare*), Udo Juuno, Henno Kirikmäe, Paul Laan, Heinrich Mark, Edgar Marten, Gaston O. Randvee, Leida Rosenthal-Sulg ja Marje Tui-Lund

*Eesti Opetajate Keskühingu ja „Bülletääni” toimetuse ja talituse aadress:*

Estniska Skolan  
Svartmangatan 20–22  
S–111 29 Stockholm  
S w e d e n

## EESTI KEELT MITTE KÕNELEV LAPS EESTI KOOLIS

Kui eesti kooli tuuakse laps, kes ei valda eesti keelt, on see alati õpetajatele probleemiks. Mis me teeme sellise lapsega?

Lahendus oleneb mitmest asjaolust. Järgnevalt mõned punktid millega tuleb arvestada.

1. Lapse vanus.
  2. Miks laps ei oska eesti keelt?
  3. Kas laps on kunagi eesti keelt rääkinud?
  4. Miks tuuakse ta nüüd, umbkeelsena, eesti kooli?
  5. Kui suur on praegu lapse kontakt eesti keelega?
  6. Kas laps tunneb huvi eesti keele vastu ja soovib seda õppida?
  7. Kui palju on meil umbkeelseid eesti koolis? On meil nende jaoks eriklass?
  8. Kui suur on meie eesti kool ja mis laadi on koolis õppekava ja -meetodid?
- Vaatleme küsimusi veidi lähemalt.

Lapse vanus on oluline sellepärast, et mida noorem laps, seda kergem on tal teist keelt õppida. Eriti silmapaistev on see häälendamise osas. Esimesel eluaastal teeb laps häälendamisharjutusi. Ta on võimeline õppima igat häälikut, mis tal tema ümbruskonnaga kontakti pidamiseks vajalikuks osutub, vaatamata tema sünni päritolule. Laps harjutab häälikuid ja hakkab enam kordama neid, mis saavutavad ümbruskonnas reaktsiooni. Vanemad, teised lapsed ja inimesed ümberringi õhutavad ja kiidavad teda näiteks, kui ta ütleb m-m-m, mm-aa, ja nõnda laps õpibki varsti ütleva „ema”. Kui ta siis leiab, et „ema” ütlemine toob kohale isiku, kes rahuldab tema mitmesuguseid vajadusi, on tal varsti see sõna päris selge.

Mida vanem laps on, seda raskem on tal õppida uusi häälikuid. Eriti raskeks läheb see pärast 10-at eluaastat. Kui laps on paaril esimesel eluaastal eesti keelt kõnelnud, on ta selgeks õppinud teatud eestipärased häälikud ja häälikukombinatsioonid ja kuigi need võivad olla vahepeal ununenud, õpib ta nad teist korda kergemini selgeks kui see laps, kes pole neid kunagi osanud.

Teine asjaolu, mis teeb nooremale lapsele keeleõppimise kergemaks, on see, et tema keelelisel vajadusel ja nõuded on hoopis vähemad kui vanemal lapsel. Ka on noorem laps rohkem valmis katsetama ega muretse tavaliselt selle üle, kui ta teeb vigu. Samuti on väiksemate lastega võimalik mängida rohkem mitmesuguseid keeleõppimise mängu. Neid saab täitsa hästi mängida ka vanemate lastega (ja täiskasvanuiga), aga seda peab tegema ettevaatlikult, ilma kellegi au haavamata.

Miks siis eesti kooli toodav laps ei valda eesti keelt?

Põhjusi võib olla mitmeid. Üldiselt vaatame meie, õpetajad, sellele halva pilguga. On see ju õpetajale väga tülikas, kui mõni õpilane keelt ei oska. Pealegi heade eestlastena on meil teatud pahameel nende eestlaste vastu, kes oma lastele eesti keelt ei õpeta. Me ei tohi aga seda pahameelt kuidagi lasta välja paista, eriti mitte lastele, sest nemad pole ju olukorras süüdi.

Juhtub vahel, et ema läheb tööle ja laps jääb inglise keelt kõneleva inimese hooldada, nii et suurem osa tema ärkvel oleku ajast on veedetud ingliskeelses miljöös. Segaabielude puhul on muudugi olukord vahel õige raske, eriti kui ühel vanematest pole ei eesti ega inglise keel koduseks keeleks. Võib-olla on just selle vanema poolsed vanavanemad need, kellega laps kõige rohkem kokku puutub. Ku-

nagi ei tohi halvustada teisest rahvusest inimesi. Me kipume kangesti rääkima, nagu oleks meie, eestlased, need maailma kõige paremad inimesed. See pole ju nii, me oleme INIMESED, head ja halvad ja enamasti kuskil vahepeal, nagu kõik teisedki rahvused. Võib ka olla, et lapse kodus on just teisest rahvusest vanem positiivsem isiksus. Aga igal juhul, teisi rahvusi maha tehes me riivame lapse tundeid.

Lapsel peab olema tihe kontakt eesti keelega, muidu ei saa me loota, et ta eesti koolis seda selgeks saaks.

Oletame, et kui laps tuuakse eesti kooli, siis vanemad tõesti tahavad, et ta eesti keelt õpiks ja aitavad teda sellega. Kahjuks pole see mitte alati nii. Vanad harjumused püsivad ja kui vanemad pole enne suutnud lapsega eesti keelt rääkida, siis ei lähe see harilikult ka nüüd mitte korda. Iseasi on, kui kodune olukord on muutunud: kas on eesti keelt kõnelev ema töölt koju jäänud, või on tekkinud tihe kontakt eestlastest vanavanematega, või on ümbruskonnas eesti lapsi, kui need varem puudusid. Sel puhul on lootust. Kas lapsel on vajadust eesti keele järele? Muidugi, kui on niisugused vanavanemad, kes ütlevad, et nad inglise keelest hästi aru ei saa. Kui nüüd laps ise on alles hiljuti mujalt sisse rännanud ega oska inglise keelt ka, siis on tal igapidi suur press ja pinge peal ja ta tunneb loomulikult, et peab kõigepealt inglise keele selgeks õppima. Teiseks on tal inglise keele õppimispinge tõttu nii vaimselt kui ka füüsiliselt täitsa väsinud ja see omakorda takistab eesti keele edukat õppimist.

Lapsel peab olema huvi eesti keele ja kooli vastu. See kehtib kõigi eesti kooli õpilaste kohta. Kui puudub huvi, siis puuduvad ka tulemused. Kui aga eesti kool on lastele nagu mingi tore klubi, siis on asjal rohkem edu. Aitab ka, kui laste teisest rahvusest sõbrad oma keele koolis käivad. Lapsed ei taha ju kuidagi teistest erineda, ning igal juhul on hea, kui on kaaskannatajaid. Juudi laste lisa koolikoormus on näiteks hoopis suurem kui meil. Aitaks palju, kui eesti noorte organisatsioonid alati eesti keelt kasutaksid. Siis oleks paljude laste arvates keele õppimisel rohkem mõtet.

Kui meil on eesti koolis palju umbkeelseid, siis saame neile korraldada eriklassi. On neid aga vähe, peab umbkeelne olema tavalises klassis. Kui me õppekava on paendlik ja kasutame praktilisi olukordi ja mängu keele õppimiseks, siis on üksikuid umbkeelseid palju kergem panna klassi tegevusest osa võtma. Me ei tohi neid lapsi aga mitte unustusse jätta. Kui nad millestki aru ei saa ja keegi neid eriti tähele ei pane, siis varsti kaob huvi. Laps langeb programmist välja. Kuna aga enamus eesti lapsi siin mandril nii hirmus suure eesti keele spetsid pole, siis minu arvates oleks küll igapidi kõige mõistlikum kasutada nn. „mängumeetodit” eesti koolis. Tegelikult on see ju TÕÕ-meetod. Õppekava teostamine oleneb siis õpetaja osavusest luua võimalusi teatud soovitud asjade õppimiseks.

Lastel on tähtis õppida igapäevast kõnekeelt ja kõige lihtsamat grammatikat. Oma isiklikku sõnaraamatusse kogub iga õpilane sõnatagavara.

Õppetöö algab alati kordamisega. See kordamine võib olla küsimine-vastamine või mõni mäng, mis rõhutab hiljuti õpitud oskusi. Järgmiseks on kodutöö kontroll. Ükskõik missuguseid meetodeid me kasutame, kodutöö on eesti koolis alati vajalik. See aitab ära hoida liigset õpitud materjali unustamist ja annab lapsele rohkem võimalusi keele harjutamiseks. Kodutöö ei pruugi mitte tingimata olla

alati kirjalik. On võimalik teha tööd helilindiga, käia mõnda inimest intervjuemas või õppida pähe salmi või kahekõne või näidendi osa.

Pärast kodutöö kontrolli esitame uut materjali. Esitusviise on palju, püüame hoida oma tunnid värsked ja huvitavad. Kui on samas klassis õpilasi, kes on esimest ja kolmandat aastat eesti koolis, siis peame klassi jagama gruppidesse. Nii kaua kui õpetaja töötab ühe grupiga, peab teine grupp tegema mingit tööd või mängima mängu. Teevad kirjalikke harjutusi, kirjutavad kirjandit, harjutavad näitemängu (see grupp ei pruugi klassiruumis tegutseda) . .

Lõpuks on kas laulmine või mängud, või näiteks ühine töö meie keeleõppimise programmi kavas, nagu näiteks küpsetamine, mis muidugi võtaks ühe terve õhtu või hommikupoole, millal meil see klass koos käib, või raamatute valmistamine.

Aegajalt teeme teste, et kontrollida lapse keelelist arengut ja et tiivustada last õppimisele.

Lõpuks lisaksin veel mõned täiendavad märkmed selle kohta, kuidas õpetada lapsi, kes eesti kooli tulles ei valda eesti keelt.

Mind paluti veel rääkida sellest, kuidas võiks eesti koolis õpetada neid lapsi, kes eesti keelt ei valda. Mida rohkem ma aga sellele olen mõtelnud, seda enam olen tulnud veendumusele, et meetodid, mida ma kasutaksin umbkeelsetega, annaksid ka äärmiselt häid tagajärgi tavalises eesti kooli klassis. Minu igapäevaseks tööks on inglise keele õpetamine immigrantide lastele ühes kanada algkoolis. Mu õpilased on tulnud kokku igast ilmakaarest ja kõnelevad väga mitmesuguseid keeli. Kõige suuremaks probleemiks on mul jamaikalased, kes tihtipeale on väga viletsa kooli tagapõhjaga ega oska lugeda ja kirjutada. Nende inglise keel on kanada keelest erinev nii hääldamise kui grammatika ja sõnatagavara poolest. Mulle tundub, et siin on eesti kooli õpilaskonnaga teatud paralleele, ja ma ei räägi praegu mitte umbkeelsetest.

Tavaline eesti kooli õpilane loeb ja kirjutab vähemalt inglise keelt väga hästi ja võib-olla oskab ka eesti keelt üsna rahuldavalt lugeda, aga mis kõneste puutub, on tal samad probleemid kui jamaikalasel: tal on raskusi sõnatagavaraga, ta hääldamine ei ole tihtipeale kuigi eestipärane ja ta teeb palju grammatilisi vigu. Sellepärast ma usun, et enamuse eesti lastele sobiks praktiline, kogemuste kaudu keele õppimine paremini kui puht raamatust lugemine ja harjutuste tegemine. Ma ei ütle, et ka niisugune õppimine ei oleks õige teatud juhtudel, eriti kui on tegemist lastega, kes tõesti eesti keelt hästi kõnelevad ja kellel on huvi raamatus esinevate kirjalikkude harjutuste vastu, aga fakt on, et paljud meie õpilased on keeleliselt sellel tasemel, kus on osa minu õpilastest kanada koolis. Nad saavad kuidagi hakkama, aga tõeliseks edasijõudmiseks nad vajavad erilist abi. Sellepärast olen oma ettekandes mõelnud ka nendele lastele, kes ei ole eesti keele alal päris algajad, kuid kelle õppimine läheb vaevaliselt.

Enamasti on ju klassis väga mitmesuguse tasemega lapsi. Kasutades „mängumeetodeid” on meil võimalik anda igäühele sobivat tööd. Väga tähtis on siin see, et paremad õpilased aitavad nõrgemaid. Teame ju, et õpetades õpib kõige rohkem. Tahad sa teisele midagi õpetada, peab see asi sul endal väga selge olema.

Mis on meil siis vaja keele õpetamiseks? Tegelikult mitte kuigi palju. On meil kodus mõni vana müts, vahest koguni kiiver, mõni kulunud käekott ja moest ära

kübar, kohe ongi meil tore kogu asju näitemängu inspiratsiooniks! Meil eestlastel on see viga, et tahame kõike teha väga viimistletult ja professionaalselt, eriti koolide juures. Võtkem skaudid-gaidid endile eeskujuks: nad võivad kiiresti mõne lõkkenalja välja mõelda ja ette kanda. Uhked etendused on väga toredad, aga meil on tavaliselt nii vähe aega, et kui tahame üldse midagi teha, siis peame leppima hoopis lihtsama programmiga. Lapsed õpivad sama palju mõnest väikesest improviseeritud stseenist. Peasi, et nad saavad rääkida. Ma tahan seda eriti rõhutada: meie õpilastel on kõigil vaja palju eesti keeles rääkida. Meie õpetajatena peame neile andma selleks võimalust. Me peame igasugusel viisil aitama, et nad õpiksid uusi sõnu ja et neil oleks tahtmist ja indu endid eesti keele alal arendada. Kui meil on klassis lapsi, kes eesti keelt vaevalt oskavad, siis katsume ikkagi nendega võimalikult palju eesti keeles asju ajada ja nagu juba nimetatud, paneme teised lapsed neid aitama. Lihtsad näitemängud aitavad siin palju kaasa, sest näitlemise läbi tekib arusaamine ja ridu korrates õpime kõnelema. Laulumängud, kahekõned ja koorikõned, kõik aitavad. Kui küpsetame, keedame, teeme jõulu- ja emadepäevakaarte, otsime juhiste järgi õpetaja poolt peidetud lihavõttemune, teeme jõuluhteid, valmistame diapositiividest „heli-filmi“, mängime igasuguseid mänge, kus eesti keelel on tähtis osa, siis me p e a m e absorbeerime endasse eesti keelt, ilma et me sellest õieti arugi saame. Kui saame ka lastevanemaid abilistena rakendada, siis tõuseb laste huvi veelgi. Kui saame ka mõne umbkeelse ema oma lastega koos kooli ja nendega koos õppima, siis võime tõesti rõõmsad olla, sest siis on meie tööl tagajärgi.

Soovin teile kõigile palju edu ja jõudu, häid ideid ja AEGA nende läbiviimiseks.

Inge Tork

## EESTI AJALOOÕPETAJA PEAMINE MURE – ÕPPEMATERJAL JA ÕPPEMEETOD \*

Olen üks paljudest, keda saatuse tahtel ja vajaduse sunnil on kutsutud ja seatud õpetama eesti noorust teemadel, mida järgmine põlvkond võitlejaid eesti kultuuri ja keele säilitamiseks peaks teadma ja tunnetama. Kutsumus võimaldada oma pojale seda aktiivse eestlase „eriharidust“ oli toonud mind Baltimore'i Eesti Kooli lastevanemate koosolekule 1979-80 õppeaasta algul, ja hiljem säält lahku- dina olin seatud eesti ajaloo õpetaja ametisse. Minuga oli juhtunud nagu terve hulga teistega enne mind ja loodetavasti juhtub mitmetega tulevikuski.

Austava pakkumise tõttu tekkinud meeleliigutuse ajel olin andnud kergemeelse töötuse õpilasi täie sõõmuga ajalookaevust joota. Varsti aga hakkasid mind vaevama paar küsimust: kus on too „ajalookaev“ ja teiseks, kuidas leida parajaid „jooginõusid“? Laskudes tagasi igapäevasesse proosas – olid tekkinud õp- pevahendite ja õppemeetodi küsimused.

---

\* Referaat esitatud eesti õpetajate seminaris, Järvemetsal, 27–29 juunil, 1981. aastal.

Õppematerjalina leidsime koolikapist kaks varemkasutatud ajalookonspekti: üks nendest koostatud Oskar Paasi poolt 1962. aastal, ja teine Voldemar Päts'i koostatud. Nagu me vist kõik teame, on konspektid head varem õpitu kordamiseks, kuid uue õppeaine edukaks edasiandmiseks ja omandamiseks on konspekt ebasobiv. Konspekt pole „lugu”, vaid fakte rida, ja üksikute faktide päheõppimine ei loo veel õpilase vaimusilma ette dünaamilist pilti või lugu ühe rahva elust. Õpetaja peab siin tühimiku täitma ja rahvaloo jutustama. See pole aga kerge, sest esiteks on kõitva loo kokkuseadmiseks vaja küllaldaselt ajaloolisi üksikasju, ja teiseks on vaja tubli portsjon jutustamisoskust või isegi dramatiseeringut. Kui oletada, et õpetajal on küllalt üksikasju ta mälusoppidest ja muudest allikatest kokku kraabitud ja ta oskab neid ka mõjukalt edasi anda, kerkib esile uus raskus. Nimelt, väljaspool Eestit üldharidust saaval noorel pole tavaliselt küllaldast eesti keele oskust ega ühe rahva ajaloo jälgimiseks vajalikku sõnavara. Veel enam, ameerika keskkoolides õppijad ei tarvitse olla tuttavad keskaegse elu, eriti sõjapidamise kohta käiva sõnavaraga – asjaolu, mis tingib uute mõistete omandamise vajaduse. Moodne ameerika ajalugu algab ju uusajaga.

Igal juhul oli õpperaamatu järele tungiv vajadus ja selle vajaduse rahuldamiseks hankisime Toronto Eesti Seltsi Täienduskooli Komitee poolt kirjastatud, kuid Oskar Paasi koostatud ajaloo teksti „Eesti Ajalugu Täienduskoolidele”. Kuigi see ajaloo tekst pole just hästi õnnestunud, on siiski võimalik selle vahendi kaasabil saavutada rahuldavaid tulemusi. (Raamatu väljendusviis on mitmes kohas „titalik”, millest võib eeldada, et autor arvas ajalooõpilaste keskmise vanuse mitte palju üle kümne aasta; esineb palju ülearust venitamist kirjeldavate või analüütiliste üksikasjade arvel; stiil igavavõitu; vaatamata sellele, et raamat kujutab endast „lühikokkuvõtet”, selles esitatud eesti rahva lugu ei tarvitse olla ülelihtsus-  
statud; ajaloolised murrangud ja pöördepunktid ei tule küllaldaselt esile).

Teame ju oma koolipõlvest ja õpetamise kogemustest, et õpetamise edukus oleneb suurel määral õppemeetodist, mille tähtsamad osad on kodutöö ja laste kaastöö klassis. Õpilaste kaastöö saavutasime teksti kooslugemisega, õpilased tehes seda kordamööda. Teksti lugemine klassis kujunes otstarbekaks, eriti reegel, et lugemist võis igaüks katkestada tundmatu mõiste või sõna selgitamiseks. Kuna tundmatuid sõnu või ajaloomõisteteid esines palju, siis osutus otstarbekohaseks nende nimistu moodustamine, kasutades selgituseks ingliskeelseid vasteid. Too sõnastik kujunes aasta jooksul päris mahukaks, sisaldades umbes 400 sissekannet.

Kodutöö osas tekkis meil ka probleeme. Toronto täienduskooli tekstiraamatu käsis kaasas kaks kodutöövihikut (millest meil ainult esimese osa õnnestus hankida). Küsimused selles vihikus olid üldsõnalised ja Baltimore'i kooli kogemused selle harjutuste moodusega osutusid halvaks põhjuseks, et meil ei õnnestunud murda õpilaste antipaatiat üldsõnaliste küsimuste vastu. Õpilasi näis olevat vallanud vastumeelsus või alateadlik hirm kirjalike vastuste andmiseks küsimustele nagu: „Millal algas Vene-Liivi sõda? Kust poolt tulid vene sõjaväed sisse ja kuhu nad läksid? Kas püüdsid nad esialgu linnu ja losse vallutada? Kuidas toimisid venelased selles sõjas? Kas suutis Ordu kaitsta oma maad? Mis aastal hävis Ordu-riik?” — jne. Enamus küsimusi jäeti vastamata. Üks õpilane püüdis ilmselt kogu harjutust naljaks pöörata ja andis peaaegu igale küsimusele vastuse, mis talle parajasti tuli pähe.



Pool kooliaastat oli juba möödunud, kui mulle meenus pinginaaber Rakvere keskkoolist, kes ajaloo tundides „igavuse” peletamiseks lahendas ristsõnade-mõistatusi „Ajude Gümnaastikast”. Kõigile meeldis ju mõistatuste ajakiri „Ajude Gümnaastika”, kuid igalühel (mina kaasa arvatud) polnud võimalik ühte krooni välja panna üksiknumbri omandamiseks. Meil pinginaabriga tekkis vaikle kokkulepe, et mina aitasin teda võimaluste piirides „pigist” välja, kui ta ajalooõpetaja „Küsta” (tartu murdes „ma tahan Teid küsida”) risküsimuste alla sattus, kuid naaber andis mulle aegajalt mõne mõistatuse lahendamiseks – nagu öeldakse, „käsi peseb kätt”. Kuigi ristsõnadel pole ajaloo muud ühist, kui nood minevikumälestused, tabas mind ajalootunnis *i d e e f i x e*, et miks ei võiks ajaloo kodutööd seada sobivasse ristsõnadevormi – jätta lausesse tühi koht õpilasele täitmiseks sobiva mõistega, daatumiga või nimega!

Järgmisel pühapäeval andsin uues stiilis kodutöö õpilastele üles koos mängureeglite selgitusega. Pärast mõnenädalast katsetamist arenes välja kodutööde mudel, mis vastab järgmistele põhimõtetele: Kodutöö on koostatud nii, et puuduva sõnale eelnenud lauseosa on võetud sõna-sõnalt õpperaamatu tekstist. Tühja koha täitmise on lihtne, kui sõna-sõnalt võrrelda kodutöö teksti raamatu tekstiga. Sisse on toodud ka kaks või kolm lahtist küsimust, mis on nii valitud ja sõnastatud, et vastus on üksikasjalik ja konkreetne ja selle leidmine õpperaamatust on suhteliselt kerge. Jääb vaid vastuse mahakirjutamine. Kodutöö vasakul äärel on numbrid ühest kuni neljani, mis näitavad iga vastuse eest saadavate punktide arvu. Kõige tavalisem on üks punkt iga õige vastuse eest. Kolm ja neli punkti on ette nähtud ajalooliselt väga tähtsate sündmuste eest, milliseid aga esineb harva. Selline punktide süsteem lihtsustab nii õpetaja kui ka õpilase tööd. Õpetajal on kerge üldhinnet kokku lugeda ja õpilane teab, kuipalju ta õige vastuse eest saab ja võib ka oma koguhinnet vastavalt planeerida. Kodutöö hinded võib õpetaja kanda vastavasse tabelisse ja hindamise perioodi lõpul keskmised hinded iga õpilase kohta tuletada. Ka hõlbustab see moodus õppetegevuse kontrolli ja statistika kogumist. Ühesõnaga, hindamise menetlus on täielikult dokumenteeritud.

Minu üllatuseks näis kõne all olev kodutöö moodus õpilastele meeldivat. Selles esinev mänguelement näis teatud määral esile kutsuvat õpilastevahelise võistlustahte. Õpetaja seisukohalt oli sellise kodutöömooduse kasutamine tervitatav. Esiteks, head kodutöö tulemused eeldavad kodust õpperaamatu teksti hoolsat läbitöötamist ja teiseks, parandatud kodutöid saab kasutada konspektina õppeaine kordamisel.

Nii valmisid 20 kodutööd, millede pearõhk on õpperaamatu teksti kodusel läbitöötamisel. Õpperaamatus esitatud materjali täiendamiseks ja mitmekesistamiseks on toodud lisainformatsiooni kodutöö tekstis, asetades Eestit otseselt puudutavaid sündmusi laiemasse perspektiivi, või jällegi rõhutades ajaloolisi murranguid. Kõneall olev materjal, mahutatuna ameerika standard paberiformaadi (8 1/2 x 11 tolli) esiküljele ja umbes ühele neljandikule tagaküljele, jätab suurema osa tagaküljest tühjaks. Et sellist „paberiraiskamist” vältida, täitsin need tühjad kohad lisalugemismaterjaliga. Katkeid on võetud mitmesugustest allikatest eeldusel, et need täiendavad kasutatud õpperaamatut ja avardavad õpilaste eesti ajaloo silmapiiri ja ühtlasi ka näitavad, et eesti ajaloo teemal on mitmesugust materjali kättesaadaval. Selles n.ü. kodutöö „sabas” on näiteks väljavõtteid neljast eestlasi

käsitlevast kroonikast ja mitmetest ajaloolistest ja memuaarteostest. On võimalik, et need eesti- või ingliskeelsed lugemispalad on liiga rasked õpilastele, eriti just eestikeelsed, ja nende läbitöötamiseks läheb vaja õpetajate või lastevanemate abi.

Nagu varem mainitud, on kasutatud õpperaamatus mitmesuguseid puudusi. Üheks tõsisemaks puuduseks on asjaolu, et õpperaamat lõpeb Eesti langemisega teistkordselt Nõukogude Vene valdusesse 1944. aasta sügisel ja kümnete tuhandete eestlaste siirdumisega pagulusse. Kodu-Eesti ja sinna jäänud eesti rahva elu ja saatuse üle ja sääal valitseva kommunistliku korra üle pole peaaegu midagi õpperaamatus. Selle puuduse leevendamiseks tuli õpetajal koostada lugemispala pealkirja all **K o m m u n i s t l i k u V ö i m u T õ e l i n e P a l e**, mis kirjeldab ja analüüsib tänapäeval Eestis valitsevat kommunistlikku korda. Teksti alla, igal leheküljel, on paigutatud kommunistlikku süsteemi ja sääal valitsevat kahepalgelist elu kirjeldavat sõnavara ingliskeelsete vastetega.

Räägime tihti võitlusest oma kodumaa vabastamiseks. On tavaliseks nähteks, et rääkijatel pole selget ettekujutust, mida nad mõtlevad „võitlemise” all. Tundub, et enamus juttu võitlusest on inspireeritud eestlaste võidukast Vabadussõjast. Siin unustatakse aga, et suurem osa eestlaste ajaloolisest võitlusest on olnud mitte-füüsiline – võiksime öelda, et eestlaste märkimisväärsamad võitlused on toimunud eestlaste murdumatu vaimu rakendamisega anastajate ja rõhujate vastu. Sellepärast tundus vajalikuna teha kokkuvõtte eestlaste ajaloolisest võitlusest olemasolu eest, ühtlasi näidates õpilastele, et neil on osa sellest pärandist. Eriti tänapäeval, kus füüsiline võitlus Eesti vaenlastega on väljaspool praktilisi võimalusi, on oluline, et tõstetaks esile vaimset võitlust ja võetaks eeskujuks eestlaste minevikuvõitlusi.

Eesti ajaloo õpetamine väljaspool kodumaad kasvavale noorusele on raske ja vastutusrikas ülesanne. On meie teha, millise pildi me anname oma õpilastele rahvast, kellega nad ainult tunnevad seotud olevat oma perekonna kaudu. Nooruses omandatud elupildid, iseloomustused ja tunnetused, mõnikord isegi tühised, võivad olla määrava tähtsusega täiskasvanu vaadete ja seisukohtade kujunemisel. Neist võivad oleneda täiskasvanu poolehoid või ükskõiksus, uhkus või häbi oma päritolurahva vastu.

Õpilasel võivad olla juba oma arvamused eesti rahva kohta. Kas head või halvad, see oleneb nende kogemustest ja sellest, kuidas neile seda rahvast on tutvustatud. Ajaloo vältel on meie vaenlased püüdnud näidata eesti rahvast halvast valguses. Meie igitavad orjastajad ja feodaal-isandad on maalinud meist väära pildi, nagu oleksime nürimeelne ja barbaarne tõug, võimetu kultuurilisteks avaldusteks ja sobiv vaid orjaks. Alaväärtuse stigmast pole me veelgi täiesti lahti saanud. Professor Võõbus näitab faktide najal oma kapitaalteoses eesti ajaloo üle, *Studies in the History of the Estonian People*, et pole õige, mis feodaal-isandad on meist rääkinud. Ta võrdleb eestlasi ja nende käitumist ja dispoitsiooni muistse vabadusvõitluse ajal meie vaenlaste omadega ja küsib täie õigusega, et kes neist oli kultuurrahvas? Niinimetatud kultuuritoojad käitusid kui barbarid.

Käesoleval sajandil oli eesti rahvas asetatud kahe suurrahva poliitiliste ambitsioonide ristumiskohta nagu kahe veskikivi vahele, mis meid jahvatasid erisuunas.

Meil polnud palju valikut, kui täita selle kärke ja korraldusi, kes oli parajasti võimal. Samaaegselt ja hiljemgi on meid nimetatud ülekohtuselt küll vene kommunismi, küll saksa natsismi kaastööliseks või vähemalt kaasajooksikuiks. Vene imperialism, mille sihiks on eesti rahva hävitamine, nimetab meid oma tohutu propaganda-aparatuuri abil „kodanliku imperialismi käsilasteks, andes meile halvustava varjundiga hüüdnimesid. Meie endi keskel on äärmuslikke seisukohti ja ideid, mis täiesti ei esinda meie rahva läbilõiget. Kõik need ebasoodsad ja halvustavad, kuigi väärad, iseloomustused eestlaste kohta võivad vähehaaval leida tee meie noorte teadvusesse ja nende vaateid mürgitada.

Kõigi nende ebaõigete konnotatsioonide tasalülitamiseks peame edasi andma noortele objektiivsete ja erapooletute faktide najal selgitusi — kes me oleme, millised on meie tõekspidamised, meie iseloom, milline on meie käitumise ajalooline register, millisest rahvastest perekonnast me põlvneme, kes on me sõbrad, kes on me vaenlased? See on ulatuslik programm ja kõiki nimetatud ja nimetamata punkte ei jõua me juba ajalisel vajaliku põhjalikkusega käsitleda. Peaksime aga leidma aega, et faktilise materjali põhjal tuua esile kolme aspekti eestlaste ajaloost:

1. Eestlased on olnud rahuarmastav rahvas, kes kohtles oma naabreid õigluse ja usalduse vaimus. Eestlased pole kunagi sallinud despoote ega ainuvalitsejaid endi keskel ega pole püüdnud rikastuda oma ühiskonnaliikmete kui ka naabrite arvel. Ajaloolised andmed näitavad, et eestlased on olnud üllatavalt demokraatlikult häälestatud rahvas juba muinasajast peale. Nendel oli arenenud õiguslik korraldus ja eetilise tunnetus, mis ületas tule ja mõõgaga kultuuri- ja ristiisu-tooajate oma. Oma lühikese iseseisvuse ajal XX sajandil suutsid eestlased luua ühiskondliku korra, mis võiks olla mudeliks igale demokraatlike aspiratsioonidega rahvale. Lisa B annab kokkuvõtte Eesti Vabariigi põhilise seadusandluse ja eluavalduste üle.

2. Eestlased on vana ja omal ajal arvuka rahvaste-perekonna liikmed, soome-ugrilaste läänemere-soome hõim. Nagu eestlased, nii on teisedki läänemere-soomlased oma põhiomadustelt rahuarmastajad ja heatahtlikud — iseloomujoon, mis põhjustas nende jäämise väikerahvasteks ja hiljem kadumist agressiivsete vallutus-himuliste rahvaste sekka. Läänemere-soomlased on olnud suure vaimse tunnetusega. Kadudes teiste rahvaste hulka on nad rikastanud nende kultuuri oma vaimse loominguga. Teame ju, et suur osa vene mütoloogiast ja rahvaluulest on laenatud läänemere-soomlastelt, kelledega venelased esiteks elasid kõrvuti, kuid hiljem nad anastasid.

Ajalugu näitab, et meil pole põhjust häbeneda oma hõimude-perekonna pärast. Lisa D on koostatud sooviga aidata meid paremini hinnata meie hõime.

3. Eestlased on kannatanud palju ülekohtu agressiivsete naaberrahvaste poolt, kes neid on orjastanud, et rikastuda selle hoolsa rahva tööviljast. Eesti rahvas on jällegi aheldatud vene kommunismi poolt, mis sunnib teda kaasa tegema ajaloo suurimat sotsiaalset eksperimenti. See eksperiment on algusest peale määratud ebaõnnestumisele, sest see on inimloomu-vastane ja ebaratsionaalne oma tehnilises aspektis. Kommunism on loonud tohutu valede võrgu, kuhu ta kergeusklikke tahab püüda. Tohutu propaganda ühelt poolt, mis ei pörka tagasi kõige häbematumaist valedest ja võltsingutest, ja ennekuulmatu terror teiselt poolt, mis on

võimeline korda saatma kõige häbiväärsemad tegusid, on kommunistliku süsteemi tööriistad.

Et võimaldada eesti noorusel vältida seda venelaste valede võrku, peame andma neile võimaluse tutvuda vene kommunistliku süsteemiga ja tema põhialustega. Lisa E on mõeldud sissejuhatusena selle kardetava vaenlase tundmiseks.

\*

Autori kutsumust selle referaadiga esinemiseks võib seletada ta huviga ajaloo ja ühiskonnateaduste vastu. See on osalt n.ö. loomulik ja osalt elukutselisest tööst tingitud huvi. Nimelt sisaldavad ta tööülesanded majandusstatistilist analüüsi, kus mineviku arengute põhjal püütakse seletada oleviku arenguid ja lahti mõistatada tuleviku väljavaateid. Autori varajasemas õppetöökavas on ajaloolised ja ühiskondlikud teemad omanud tähtsa koha, nagu loengud Euroopa majandusajaloost ja saksa majandusajaloolise koolkonna üle Frankfurti ülikoolis, Saksa maal; majandusteooriate ajalooline areng ja Ameerika majandus-institutiализm Nebraska ülikooli magistri-programmis; eriti aga Columbia ülikooli aspirantuuri (Graduate Faculties) programmis, kus kuuest õppeainest üks oli Ameerika majandusajalugu omaaegse tuntuma eriteadlase Carter Goodridge'i klassis, ja teine Nõukogude majandussüsteem kahe tugeva eriteadlase kaastegevusel – professor Bergson (hilisem Harvardi vene instituudi direktor) ja professor Seaton, külalisõppejõud Cambridge'i ülikoolist, Inglismaal.

Felix Tamm, U.S.A.

## „EESTI AJALOO KÄSIRAAMATU” SISU

Üksikosade nimetus	Milliseks otstarbeks	Lehekülgede arv	Märkused
1. Kodutööd	20 ülesannet	42	O. Paasi raamatu jaoks 18
2. Kaas ja sissejuhatus	Õpperaamatu täienduseks	2	
3. Kommunistliku võimu tõeline pale	—do—	18	
4. Eestlaste ajaloolisest võitlusest olemasolu eest	—do—	6	
5. Sõnastik O. Paasi õpperaamatule	—do—	16	
6. Lisa A: Ajaloo mõiste ja ajaloo allikad	Teadmiste süvendamiseks	2	Vajalik teksti lisa
7. Lisa B: Eesti omariikluse aeg	—do—	2	—do—
8. Lisa C: Ajaloolised kaardid ja skeemid	—do—	6	—do—
9. Lisa D: Läänemere-soome hõimud ajaloo vaekausil	—do—	14	
10. Lisa E: Kommunismi teooria ja praktika	—do—	6	

## EESTI KEELE JA KOOLI AASTA USA—s

1981. a. möödus vaba maailma eestlaskonnas Eesti Keele ja Eesti Kooli Aasta tähe all, et meie laialipaisatud rahvaliikmeid, eriti aga kasvavaid noori, pealetungiva võõrkeelte valdkondades lähendada eesti keelele ja selle süstemaatilisele õppimisele. Selle läbiviimiseks Eesti Koolide Keskus USA-s oli koostanud vastava 12-ne punktilise raamkava, mis võeti vastavate täiendustega aluseks ka teistes maades.

USA-s seoses selle üritusega korraldati 8-19 aastastele noortele laiaulatuslik kirjandite kirjutamise võistlus antud teemadele neljas vanusegrupis, millele rahalised auhinnad olid Eesti Rahvuskomitee poolt. Võistlustulemused kuulutatakse välja Keele- ja Kooliaasta lõpetamisel 1982. a. Eesti Vabariigi aastapäeva aktusel New Yorgis.

### SUVESEMINAR

Üheks sisukamaks sündmuseks kujunes juunikuul lõpul kolmepäevane suveseminar Lakewoodis, New Jerseys, eesti koolide õpetajatele, millest võttis osa 22 õpetajat seitsmest USA idaranniku eesti koolist ja peale nende 8 kooli õppetööst huvitatud vabakuulajat. Kavas pandi pearõhk eesti keele õpetamisele ja õppimisele (grammatika, astmevaheldus, käänamine, pööramine, õigekeelsuse sõnaraamatu kasutamine jm.). Erilist tähelepanu osutati ka eesti keelt mittevaldavate laste õpetamisele. Sel teemal refereeris kolme loenguga Inge Tork Kanadast, kes omanud sel alal suured kogemused Toronto immigrantide kooli õpetajana. Oma õppemethodi esitas ta näitlikult, kasutades selleks hulgaliselt omavalmistatud näidismaterjali. Kogu oma õppeviisi ja tööprintsipi oli referent kokku võtnud selleks eraldi suveseminarile koostatud 96-leheküljelises köidetud teoses, mis jagati kursuslastele välja kasutamiseks. Kahju, et seda oli piiratud arvul ja pole enam saadaval. Inge Tork oma ülesande täitmiseks suveseminaris sisustamiseks oli teinud imestusväärse töö, mille eest talle allakirjutanu poolt suurim tänu.

Eesti keeleõpetuse alal Leida Juks New Yorgi E. Koolist käsitles pöördõnu, nende pööramist, aegu ja kõneviise, kasutades selleks selgitavaid tabeleid koos ülesannetega, mis olid kursuslastele välja jagatud iseseisvaiks tööülesandeks. Suveseminaris juhataja Gaston Randvee refereeris astmevahelduse ja käänamise üle. Selleks olid tal kasutamiseks suured seinatabelid, millel olid erivärvides välja toodud sõnade astmevaheldus ja põhikäänded, millest tuletatakse teised. Seesuguseid tabeleid soovitas ta õpetajail kasutada ka kooli õppetundides, et lastele keeleõpetust pakkuda piltlikult, mida silm kergesti haarab ja salvestab mälu.

Baltimore'i E. Kooli õpetaja Lilian Esop tutvustas õpetajaid õigekeelsuse sõnaraamatu kasutamisega ja kuidas seda õpetada lastele, et nad leiaksid õigeid keele vorme. Tarvitusel oli Muuk-Rajamaa „Väike õigekeelsuse sõnaraamat“, mis oli igal kursuslasel käepärast. L. Esopi poolt oli korraldatud ka kooli- ja noorsookirjanduse raamatute näitus tema oma suurest raamatute valikust.

New Yorgi E. Kooli juhataja Eduard Kärneri ettekanne haaras sõnavara laiendamist seoses käsitletava lugemispalaga. Ta esitas väljavõtteid ja näiteid, kasutades selleks pilte, tabeleid, mudelid jm., et selgitada mõisteid ja panna sel teel õpilasi eesti keeles väljenduma. Teemal „Noorsookirjandus eesti koolide õppekavas“ refereeris dr. Kersti Linask, esitades selleks vastava valiknimekirja, mida



*Eesti Keele- ja Kooliaasta puhul eesti koolide õpetajate sweseminarist osavõtjad 27., 28. ja 29. juunil 1981 Lakewoodis, N.J. Istuvad: Aino Loigu, Hildegard Rink, Leida Juks, dr. Kersti L. Linask, Gaston O. Randvee (seminari juhataja); seisavad I rida: dr. Jüri Linask, Endel Reinpõld, Marju Põldmäe, Hermes Vannak, Eduard Kärner, Karin Totsas ja Randu Kaselaan; II rida: Ann Liivak ja tütar Marike, Tiitu Ling, Lydia Vahter, Reet Kaseoru, Evald Rind ja dr. Lauri Vaska; III rida: Feliks Tamm, Linda Linask, Helbe Meier, hr. Piip; IV rida: Arno Liivak, Ants Põldmäe, Lilian Esop, Kersti K. Linask ja Enn Kõiva. Puuduvad: Linda Tanimäe, Mai Ollino, Reet Voorand, Vaike Lugus, Inge Tork, Andres Tork.*

*(Foto: Rein Linask)*

koolid peaksid arvestama oma töökavas. Ka rõhutas ta lugemise tähtsust koos jutustamisega, mis on üks tõhusamaid sõnavara täiendamise abinõusid.

Teemal „Lühiülevaade eesti kirjandusest” kirjandusteadlane Hildegard Rink andis ülevaatliku pildi meie kirjanduse arenguloost kuni tänaseni. Selleks oli ta koostanud 40 lk. konspekti, mis hiljem paljundatult saadeti koolidele kasutamiseks. Peale selle H. Rink kõneles lugemispalade käsitlemisest eesti kooli õppetunnis, kasutades selleks näidiseks Fr. Tuglase jutustust „Jõulud maal”, tõstes välja selle, mis lapsele jutust selge pildi annab.

„Mida õpetada eesti ajaloo?” Sel teemal kõneles Baltimore’i E. Kooli ajalooõpetaja Feliks Tamm, esitades uusi ideid ja töövõtteid. Ajalugu on dünaamiliselt voolav ja nõuab sündmuste sidet. Sellest olenevalt ei soovitanud ta esitada õpilastele üksikuid fakte, mis teeb ajaloo katkendlikuks. Rõhutada tuleb ka Eesti praec-

gust olukorda, sest meie ajalugu on kestev ja ei lõppenud mitte meie põgenemise-  
ga kommunistliku vägivalda eest 1944. a. sügisel. Lisaks oma ettekandele esitas  
referent selleks koostatud „Eesti ajaloo töövihiku”, milles on hulgaliselt tööma-  
terjali ja konsepte koolidele 74 lk. ulatuses. Selle vihikuga F. Tamm on andnud  
eesti koolidele väärtuslikku materjali, mille eest Eesti Koolide Keskus USA-s suu-  
rim tänu!

Üldise noorsootöö alal esines lühiettekandega Eesti Rahvuskomitee USA-s ase-  
esimees Vaike Lugus, kes rõhutas meie noorte organiseerimise vajadusele ülemaa-  
ilmses ulatuses. Praegu on sel teel organiseeritud ainult skaudid-gaidid. Tema ar-  
vates peaks selle alguse tegema vastav Noorte Kongress 1984. a. ESTO'1 Toron-  
tos. Tahaks loota, et see nii sünnib, mis annaks jõudu ja julgust juurde meie ole-  
masolu võitlusele.

Helbe Meyer refereeris sõnade lahku- ja kokkukirjutamise üle. Oma ettekan-  
net selgitas ta piltlikult paljude sobivate näidetega ja andis hiljem kursustele  
sel teemal tööülesandeid. See kõik oli väga vajalik meie noorema põlve õpetajaile,  
kellel on vajadus seesuguse kooli järele.

Diskussiooni teemal „Eesti keel segaabiellulistes perekondades” algatasid prof.  
Lauri Vaska ja Enn Kõiva, kes mõlemad ise segaabiellulised, kuid nende lapsed  
kõnelevad eesti keelt. Sellest vestlusest koorus välja, et abiellupoolte koostööl,  
heal tahtmisel ja järjekindlusele võidetakse raskused kakskeelses perekonnas laste-  
le eesti keele õpetamise alal. Selle juures on aga väga tähtis, et nendel lastel oleks  
kokkupuutumisi väljaspool teiste eesti lastega, noorte seltskonnaga.

#### LÄÄNERANNIKU ÕPETAJATE PÄEV

Kuna kauguse tõttu ei olnud USA lääneranniku eesti koolide õpetajail võima-  
lus osa võtta idaranniku suveseminarist, siis Koolide Keskus, kasutades ära Seatt-  
le'is toimunud XV Lääneranniku Eesti Päevad, korraldas seal 28. juunil vastava  
õpetajate koosoleku, millele kogunes 17 osavõtjat. See kujunes maadevaheliseks,  
kuna esindatud olid Kanadast Vancouveri ja Montreali koolid ja Austraaliast oli  
kohal sealse AES Liidu rahvusliku kasvatus- ja kultuuriala juhataja Tiiu Salasoo,  
kes esines ettekandega eesti täienduskoolide tähtsuse üle. Eesti Koolide Kesku-  
sest oli kohal juhataja Gaston O. Randvee, kes oli ühtlasi koosoleku korraldaja.

Koosoleku üldiseks arutusaineks oli meie eesti koolide (täienduskoolide) praegune  
olukord, töötase, õpikud ja tulevik. Selgus, et igal koolil on oma problee-  
mid, nendest paljud ühised. Eriti sooviti vastavalt laste arenemisele sobivamaid ja  
ajakohasemaid õpikuid. Ka on murettekitav järjekindlalt juurdekasvav eesti keelt  
mittevaldavate laste arv ja nende õpetamine ning paljude kodude ükskõiksus laste  
eesti kooli saatmiseks. Nende kodude arvel võiks koolide laste arv olla märksa  
suurem. Üldiseks sooviks oli, et koolid alustaksid õppematerjalide vahetamist,  
mis kergendaks õpetajate tööd ja looks ka koostöö koolide vahel ideede vaheta-  
miseks.

Uue aktsioonina arutati mõttevahetuse korras noorte saatmist vahetuse teel  
eesti perekondadesse eesti keele oskuse täiendamiseks. See esialgu rakendada re-  
gionaalsetes piirides ja siis, kui see idee võetakse omaks, laiendada järk-järguliselt  
üle USA ja Kanada. Selleks tuleks luua mõtteosaliste poolt Noorte Sõprade  
Võrk, kes aktsiooni rakendaksid. Kindlat otsust sel teemal ei tehtud, kuid esialg-  
sete tööaluste väljatöötamiseks valiti Lehti Meriloo Portlandist.

## TEISI TEGEVUSALASID

Nendest oleks nimetada „Kalevipoja” päev Baltimore’i Eesti Koolis Lilian Esopi läbiviimisel meie rahvaepose 120. aastapäeva tähistamiseks. Koos sellega toimus ka raamatute näitus rahvaluulelistel ainetel, mille seas paljud käsitlesid Kalevipoja teemat. Kava täitjatena esinesid nii kooli õpilased kui ka õpetajad. Kogu ettekannete materjal saadeti kasutamiseks teistele eesti koolidele.

Skautide-gaidide suvelaagris „Õitsituli” toimusid noortele eesti keele tunnid, millest said osa peaaegu kõik laagrikoored. Neid tunde ei võetud sugugi rasketena, vaid oldi huviga asja juures ja sooviti neid ka järgnevates laagrites. Õpetajate-na tegutsesid Lilian Esop vanemale astmele ja Marju Põldmäe noorematele. Samal ajal toimus ka eesti raamatu näitus koos ostuvõimalusega.

Koolide Keskuse väljaandel ilmus ka piiratud arvul meeldiv Eesti Keele ja Eesti Kooli Aasta mälestusmark (kleebik) hiljuti Manalasse varisenud rakenduskunstniku Endel Kooli kavandi järele. See sini-must-valge värvide kombinatsioonis kujutab Eesti maakaardil eesti tähestikku Aa, Bb, Dd jne. Mark on peaaegu juba läbi müüdud USA-s ja Kanadas.

Nimetada tuleb ka kirjutusi eesti keele ja eesti kooli üle meie keeleteadlastelt ja koolimeestelt. Neid on ilmunud igas kuus USA, Kanada, Rootsi ja Austraalia eesti lehtedes ja mõned ka ajakirjades. Selle läbiviimise on teostanud Eesti Koolide Keskus USA-s. Autoriteks on olnud: prof. Felix Oinas, Hildegard Rink, prof. Ilse Lehiste, Herman Rajamaa, Alexander J. Leinjärv, prof. Lauri Vaska, Herbert Michelson, dr. Juta Kitching, mag. Tiiu Salasoo, Gaston O. Randvee j.t. Nende selgitav mõju kui ka teised Eesti Keele- ja Kooliaasta üritused on leidnud tähelepanuväärset vastuvõttu ja näiliselt äratanud huvi meie ühiskonnas eesti keele kasutamisele ja selle õppimisele ning õpetamisele lastele.

Gaston O. Randvee

## EESTI KEEL JA EESTI KOOL

### Ääremärkmeid eesti koolide õpetajate suveseminarist

Suveseminar toimus USA-s juuni viimasel nädalalõpul Lakewoodis, New Jerseys. Järvemetsa noortelaagris. Alljärgnevalt mõned juhuslikud tähelepanekud ja mõtted suveseminarist ühelt külastajalt.

Mis seal juhtus? Koosolek nagu koosolek ikka. Pikad kõned, vahel ka lühem ja elavam sekka, sõnavõttud, vähe vaba aega (neil, kes ei väsinud kõnesid kuulamast), kolm korda päevas maitsvad ühissöögid. Laupäeva õhtul käidi saunas, osa pidas lugu ühislaulust, mõni õllest, entusiastid olevat istunud lõkketule ääres koiduni, nagu on eestlaste kokkutulekutel tavaks.

Ometi — suveseminar jääb meelde kui oluline teetähis välis-eesti kultuuriloos. Mitte kui kõrge ning tüvekas verstapost, mis kaugelt silma paistab, vaid kui teeäärne kivike, mis on teejuhiks vilunud rändajaile.

Eelviimast korda viibisin Järvemetsal tosina aasta eest. Seekord otsisin asjatult



sini-must-valget salamärki, mis vanasti teed näitas. Mõningate keerutuste järele metsateedel maandusin laulusõnadest kuulsakssaanud Lakewoodi valgel liival. Parkisin auto ja hiilisin loengusaali.

Mida nägin? Lektor ees laua taga, toolideread täidetud kuulajatega. Tõsinägu-dega noored neid, paar trimmis eakamat härrat, mõned keskcalised daamid, üksikud mehed siin-seal. Kuulati loengut eestikeelsetest lugemispaladest.

Järgnesid sõnavõttud. Üsna pea selgus, et viibin väga valitud seltskonnas, eesti eliidi hulgas paguluses – selle mõiste kõige paremas tähenduses. Sest on ju eesti keele õpetajad need fanaatikud, kellest oleneb otsustavalt meie rahvuse ja keele püsimine!

Millest räägiti? Oldi üldtuntud üksmeelel, et eesti keele õpetamine peab algama ning järjekindlalt jätkuma kodus. Lastevanematel lasub esmajärguline vastutus. Esitati isiklikke näiteid vanemate meele- ja järjekindlusest, vahel ka karmist distsipliinist, mis on viinud laste eesti keele valdamisele. Ka vanavanemate ülitäh-tis osa ei jäänud toonitamata.

Ag a e e s t i k o o l i ülesanne ning panus pole vähem oluline. Kodu üksi pa-kub piiratud võimalusi, sest laps otsib ning vajab omaealisi kaaslasi. Märgiti, et vanemad võivad lapsele eesti keele küll selgeks õpetada, aga kui pole eesti kooli, kus ka teised „sama režiimi all kannatavad”, võib ilmne da võõrastus omaealiste eestlaste vastu, kuna neid ei tunta. Nii läheb noor eesti ühiskonnale kaduma.

– Kakskeelsuse eelises noore inimese vaimses arengus polnud kaksipidi arva-musi.

Arutati lühidalt mõisteid emakeel, eesti keel, isa keel jne. Küsimuse määratles üks seminaril osalejaid: emakeel pole mitte tingimata ema keel, vaid hoopis laiem ning sügavam mõiste (vt. Uno Mereste, Maimu Saarepera, „Emakeel ja rahvus-keelsus”, „Keel ja kirjandus” nr4, lk. 200, 1978).

Oli juttu ka eesti keele õpetamisest segaabielluliste perekondades. Üks kohal-viibijaist tõstas hüpoteesi, et eesti keele õpetamise agarus neis peredes põhineb eestipoolse vanema süütundel ning sellest tuleneval tahtejõul. Olgu sellega kuidas tahes, aga nn. pool- või veerandeeestlaste oluline asend Eestimaa pikas aja- ja kul-tuuriloos on üldtuntud ning vaieldamatu (ütleksime, metafooriselt, Kundast Oklahomani või van Sittowist von Siversini).

Kas umbkeelne eestlane on eestlane? Mida näitab „vereproov”? (Vt. Vello Sermat, „Meie identsusest eestlastena”, „Mana” nr. 39, lk. 1, 1972). Palju sõnu kulutati umbkeelsete laste õpetamisele. Kas eesti keelt saab (ilma rahata) osta? Kas tasub õpetada eesti keelt lastele, kelle eestisoost vanemad on ükskõiksed või pööranud selja eesti keelele? Võib-olla tuleb appi „Tarzan”? Kes pole lugenud, lugegu kaks korda Ristikivi sellenimelist novelli, igatahes õpetlik kirjatükk kõigile asjaosalisile (Karl Ristikivi, „Klaassilmadega Kristus” (Järelopõimik. Lühieepika.), Eesti Kirjanike Kooperatiiv, Lund 1980; varem ilmunud „Tulimullas”).

Suviseminari loengud ise, mida käesolevad marginaalid ei puuduta, jäägu asja-tundjate arvustada. Siinkohal vaid niipalju, et asjalikud näpunäited näisid ärata-vat kõige suuremat huvi, kuna ideoloogiliste üleskutsete taolised sõnavõttud ei paistnud kedagi liigutavat. Tõesti, eesti keele õpetajad ei vaja jutlust eesti keele õpetamise tähtsusest. Et nad juba o n rakkes selle pahatihti tänamatu ametiga, näitab nende „ideoloogilist” küpsust. Kõik aga vajavad praktilist õpetust – õpe-

tajad, õpilased, noored, vanad.

Kas midagi läks viltu? Mitte palju. Mõned kõned olid liiga pikad. Loenguid tuleks piirata 35-40 minutini. Rohkem laudkonna vestlusi ja vähem monotoonseid mahalugemisi. Rohkem üldist diskussiooni, aga lühemat sõnaõigust „sunduslikele” sõnavõtjatele. Andkem sõna ka vaikijaile!

Eesti kultuuri ja selle aluse — eesti keele — hääbumine välismaal näib olevat ajaküsimus. Assimileerumine on loomulik nähtus ehk n.ö. loodusseadus. Suveseminar ei hoolinud aga üldse niisugustest prognoosidest, osavõtjad tegutsesid hoopis omaenda poolt loodud seaduste alusel. Võti peitub selles, et suveseminaril domineerisid n o o r e d. Noored eesti keele õpetajad, kes oma eestikeelse hariduse on saanud välismaal, aga juba innukalt õpetavad pealekasvatav põlvkonda. Ja see on i m e, mis paneb vaatleja kahtlema „loodusseaduste” tõepärasuses.

Käesolevas kirjas pole võimalik neid noori entusiaste nimeliselt loetleda. Kui prooviks, siis jääks mõni nimi ikka kahe silma vahele. Nad ise teavad, kes nad on, ja eesti ühiskond teadku, et nad on olemas. Pealegi, suveseminaril oli esindatud vaid osake eesti koolide õpetajaid nooremast generatsioonist. Neid on üle maailma laiali, ja nad kõik väärivad eesti rahva imetlust ning tänu.

Aga kes on õpetanud noori õpetajaid? Kes on eesti koole paguluses organiseerinud, koos hoidnud, juhtinud? Eelnevate generatsioonide noored! Nad olid esindatud ka Järvemetsal, täis elujõudu ning optimismi. Mõned neist, kooliõpetajad iseseisva Eesti päevilt, on tegutsenud imeväärse järjepidevusega. Mis juhtub, kui vanad veteraanid astuvad tagasi? Kas on uusi juhte silmapiiril? Järvemetsal selgus, et on — jällegi üks üllatustest eemalseisjale. Ühiskondade ajaloo on alati üksikud lippu kandnud, kaaslasi ergutanud ja kaasa vedanud. Nii on ka kahanevas eesti pagulaskonnas tänapäeval.

Suveseminaril kokkukutsujaks ja energiliseks ning inspireerivaks juhatajaks oli G a s t o n O. R a n d v e e, kes on pikki aastaid kandnud ka Eesti Koolide Keskuse USA-s juhataja koormat. Allakirjutanule oli see omamoodi elamuseks: sama mees, kes aastakümnete eest oli tema kooliõpetajaks Eestis, ja kes sisendas poistele rahvuslikku vaimu ning kasvatust Noorkotkaste Nõmme Malevkonna pealikuna. Sama mees, sama kuju, sama hääl (ehk veidi kähisevam kui ligi poole sajandi eest), sama nooruslik vaim.

Ääremärkmeid lõpetades ei tohi märkimata jätta neid, kes praktiliste asjade eest hoolitsesid: kes sauna kütsid, toitu valmistasid, raamatuid ja muid vajalikke esemeid sadade miilide tagant kohale vedasid, koosolekuruumi kaunistasid, kes tõstsid ning tassisid ja lõpuks ära koristasid. Ei ole vaimukultuuri tühja kõhuga, ilma tarbekultuuri toeta. Ükski kokkutulek ei kuku selgest taevast. Nagu tavaks, ainult üksikud tõstavad-tassivad, sageli samad, kes ka grammatikat õpetavad.

Esmaspäeva lõuna paigu õeldi lõppsõnad ja siis lauldi Eesti hümn. Pärast järgnevat lõunasööki algas kojusõit mitme ilmakaare poole. Ajasin auto välja Lake-woodi valgast liivast ja siirdusin päikesepaistelisele maanteele . . .

**Dr. Lauri Vaska**

\*

## RAHVUSLIKU KASVATUSE KONGRESS AUSTRALIAS

Detsembris 1981 Melbourne'is toimunud XI Eesti Päevadel Austraalias korraldati muu hulgas ka rahvusliku kasvatuses kongress teemal „Eesti noore identsuse kujunemine Austraalias”. Ligi 50 osavõtjat kuulas ja diskuteeris üheksat 10-minutilist ettekannet, mis püüdsid esitada ülevaatliku pildi kohapealsest olukorrast.

Pärast Austraalia Eesti Seltside Liidu rahvusliku kasvatuses ja kultuuriala juhataja mag. Tiiu Salasoo sissejuhatust kuulati mag. Herman Rajamaa salvestatud soojasüdamelist tervitust. Sellele järgnesid ülevaated eesti keele õppimisvõimaluste kohta keskkooliealistele ja vanematele vastavate kursuste korraldajatelt kolmes Austraalia keskuses: Jutta Hallerilt Melbourne'ist, Valdek Kangurilt Adelaide'ist ja Winifred Oserilt Sydneyst. Väikelaste koolijuhataja Raili Kuslap kõneles mudilastele sobivatest keeleõpetuse meetoditest. Tiiu Salasoo kirjeldas Austraalia metsaülikooli põhimõtteid ja tegevust kümne aasta jooksul. Suurelt osalt ingliskeelse ajakirja „Küü-ii” toimetaja Lembit Suur selgitas ajakirja eesmärke ja probleeme ning üks nooremaid eesti meeskoori lauljaid, Erik Talmet Adelaide'ist vaates kriitiliselt noorte seost eesti muusikaga. Lõppettekannet endiselt Austraalia Eesti Seltside Liidu noorteala juhatajalt Aime Kangurilt püüdis analüüsida eestluse külgetõmbejõudu noortele.

Nagu ikka stimuleerivate ettekannete puhul, kippus arutlusaeg lühidaks jääma. Jõuti siiski ühisele arusaamisele rahvusliku kasvatuses sihtides, mis oleksid:

- 1) et iga eesti soost noor:
  - tunneb kokkukuuluvust eesti rahvaga,
  - oskab eesti keelt,
  - tunneb Eesti saatust ja kultuuri,
  - toetab eesti ühiskondlikku tegevust nii tööga kui ka majanduslikult,
  - püüab omakorda luua eesti perekonda, et kindlustada järelkasvu;
- 2) saavutada eesti soost eri sugupõlvade vahel üksteise mõistmist ja tolerantsi;
- 3) tuua eesti ühiskonda neid noori, kes on abiellunud muulastega.

Kiideti ka heaks koostöö Austraalia Eesti Seltside Liiduga üle-Austraalia lialise rahvusliku kasvatusesega tegutsejate võrgu loomine, kuhu võiks kuuluda kõik sellel alal tegutsejad ja tegutseda soovijad ja mille sihiks oleks:

- 1) rahvusliku kasvatuses edutamine;
- 2) omavaheline ja teiste keskustega kontakti pidamine ja koostöö saavutamine;
- 3) rahvuslikku kasvatuses soodustava informatsiooni kogumine ja vahendamine;
- 4) rahvusliku kasvatuses täpsemate sihtide välja töötamine;
- 5) rahvusliku kasvatuses süstemaatiline koordineerimine ja selleks saadaolevate ressursside ratsionaalne kasutamine.

Mitmed kaasa töötada soovijad eri keskustest andsid juba koosoleku jooksul oma nimed üles. Vastav ettepanek võeti vastu ka 31. detsembril toimunud Austraalia Eesti Seltside Liidu esindajatekogu koosolekul, kus ka valiti uus AES Liidu juhatus, mis siirdus nüüd järjekorras Melbourne'is. Kuna rahvusliku kasvatuses edu oleneb selle populaarsusest, võib uus rahvusliku kasvatuses ala juhataja loota palju toetust ja abi rahvusliku kasvatuses ideele pühendunud isikute võrgult. Veendu-

nud üksikisikute kaudu, sõpruse ja soojusega, pääsevad rahvusliku kasvatuse sihid ka üksikõiksetesse kodudesse.

Tiiu Salasoo

## SYDNEY LAUPÄEVANE KEELTEKOOL

Eesti keel on kahtlemata meie rahvusliku samasuse ehk identsuse tähtsamaid tegureid. Vanem ja keskmine põlvkond väliseestlasi samastab eesti keele emakeelega, kuna oleme sündinud ja kasvanud Eestis, saanud hariduse eesti keeles kas kodumaal või paguluse algaastail väljaspool kodumaad eesti koolides Saksamaal või Rootsis. Väliseestlaste hulgas toimub eesti keele kiire libastumine emakeele pjdestaalilt võõrkeele tasemele. Paljudes perekondades kõneldakse lapsega eesti keelt niikaua, kuni laps kooli läheb, kuid siis võtab üle kohalik riigikeel ja eesti keele sõnavara jääb „kängu”. See on iseenesest loomulik asjade ja olukorra areng, kuid siiski on võimalusi seda teataval määral pidurdada. Rääkigem noortega eesti keelt, aidates neid sõnade valikul ja parandades keelendeid. See on esmajoones kodu ja lähema perekonna kohustusi. Segaabieludes on probleemid palju raskemad, sest mitte ainult ei seisne küsimus ühe abielupoole eesti keele mittevaldamises, vaid sageli lisandub sellele veel sama poole antagonism või vaenulikkus. Õnneks esineb ka juhte, kus mitte-eestlasest abielupool ergutab eesti keele õppimist ja annab ise head eeskuju. Jäägu lahtiseks, milliseid juhte esineb enam.

Kahtlemata on iga inimene huvitatud oma päritolust ja esivanemaist. Väljaspool Eestit sündinud noorte hulgas on elav huvi kodumaa – Eesti – vastu. Seal on nende vanemate ja nende juured. Suhtlemine Eestiga on muutunud elavamaks ja paljud noored tahavad osa saada tänapäeva Kodu-Eesti kultuurist-kirjandusest, kunstist, muusikast. Sageli aga unustatakse, et selle suhtlemise tähtsaimaks teguriks ja tagatiseks on eesti keele oskus vajalikul tasemel, mitte ainult nn. „kõõgi-keele” ulatuses. Me ei saa oodata, et kodumaa noored kõneleksid Välis-Eesti noortega inglise keelt (või rootsi keelt või muud). Tahaksin rõhutada, et eesti noored Kodu-Eestis on kohustatud õppima vene keelt kas esimese võõrkeelena või jätkama õpinguid selles keeles. Niisiis ei tohiks ühelgi noorema põlve esindajal Välis-Eestis korralik eesti keele valdamine üle jõu käia. Nende vanemad või vana-vanemad tulid põgenikena võõrale maale, võõra keele valdkonda. Muidugi on ka neid vanemaid, kes pole jõudnud inglise keelt ära õppida ja on kalli emakeele peaaegu ära unustanud või „edukalt” inglise keelega ära seganud, nii et järeltuleval põlvel on raske vahet teha, kus lõpeb üks keel ja algab teine.

Eesti keel on võõrkeelena NSW Haridusministeeriumi Laupäevase Keeltekooli (Saturday School of Community Languages) kavas. Selles koolis õpetatakse umbes 20 keelt; eesti keel on geograafiliselt põhjapoolsem ja kahjuks on meie õppe-rühm üks väiksemaid. Arvestades Sydney ja selle ümbruskonna eestlaste arvu võiks oodata palju suuremat osavõttu. Õpilaste arv on kolme aasta jooksul olnud keskmiselt kümme. Eesti keel on matrikulatsiooniline NSW kiipsustunnistusel (HSC). Õppekavas on tegelik keel (grammatikat ainult vajaduse järgi), eesti kir-

jandus (11. ja 12. õppeaastal), samuti üldjooni eesti kultuurist, ajaloost ja Eesti maateadusest. Koolil on kahtlemata väärtus ka noorte omavahelise suhtlemise tegurina ja võib-olla ka rahvusliku teadlikkuse arendamisel.

Winifred Oser, eesti keele klassi juhataja

## MELBOURNE-I LAUPÄEVANE KEELTEKOOL

### SIHID

- a) Anda õpilastele võti meie rahva kultuurivarade tundma õppimiseks. Selleks võtmeks on meie ilus emakeel nii kõnes kui kirjas. Äratada õpilastes huvi ja armastus meie kirjanduse, rahvaluule ja mineviku vastu. Ühes sellega suurendada nende iseteadvust eestlasena ja ühtekuuluvust teiste eestlastega, rikastada nende ilumeelt meie rikkalikkude kultuuripärimuste kaudu.
- b) Saavutada võimalikult kõrge tase kõnes ja kirjas, et eesti keel võiks olla neile üheks küpsuseksami aineks.

### MEETODID

Lugeda: eesti luulet, lühijutte, eepilist ja lüürilist rahvaluulet („Kalevipoeg”).

Kirjutada: harjutusi, sõnadeteste, kirjandeid ja ümberjutustusi, etteütusi, tõlkeid eesti ja inglise keelde.

Moodustada vaidlusgrupe aktuaalsetel teemadel, massdeklamatsioone, kirjanduslikke kohtuid, harjutada näidendeid ning valmistada ette kõnesid.

### ABINÕUD (tänaeni)

„Eesti keele grammatika II” (H. Jänes), „Eesti keel” (H. Jänes), „Meie emakeel I, II ja III” (H. Jänes), „Sõnavakk” (Jänes/Winter), „Eesti maateadus” (Eesti kaart jutustab) (A. Kajassaar), „Küü-ii”, „Eesti kirjanduse õpik VIII ja IX kl” (K. Mihkla, V. Tedre), „Meie maa” (EKK), pildimaterjalid Eestist (loodus, linnad, loomad, linnud, lilled), helilindid, grammatika tabelid, õpetaja seletused, tahvel.

### ÕPILASTE ARV JA KOOSSEIS

Praegu on õpilasi ametlikult 13. Neist on viis 10. klassis ja kaheksa 11. klassis. Õpilased kuuluvad kahte vanuserühma: 13-15-aastased ja 17-40-aastased. Vanem rühm koosneb peamiselt õppivatest noortest kõrg- või keskkoolis. Osa neist on koolist lahkunud (üks on lapsevanem). Selle rühma võimed on erinevad, alates sellistest, kellel nii kõne- kui kirjakeel väga hea ja lõpetades nendega, kelle kõnekeel on rahuldav, kuid kirjakeel on puudulik.

Ka noorem rühm on saavutustes väga erinev. Mõnede kõne- ja kirjakeel on väga head, kuid on ka selliseid, kellel nii kõne- kui kirjakeel on puudulikud.

### SAAVUTUSED JA PUUDUSED

Saavutuste osas võib märgata tunduvat paranemist hääldamises ja etteütlustes. Õpilased on esitatud ainek huvitatud ja küsivad intelligentseid küsimusi. Nad imetlevad meie luule ja rahvaloomingu ilu ja avaldavad seda.

Distsipliin koolis on hea.

Puuduste osas peab esikohal nimetama tunnist puudumiste sagedust. Kodutöö

on tihti tegemata. Kirjandite ja ümberjutustuste kirjutamine valmistab veel suuri raskusi. Lugemine läheb väga aeglaselt sõnavara vaesuse tõttu.

#### TULEVIK

Tuleval aastal on kavas alustada eesti keelt mitterääkivate klassiga. Pr-d I. Maikanov ja M. Taimre on põhimõttelise nõusoleku andnud õpetajaks tulemiseks.

Gümnaasiumi lõpuksamil (H.S.C.) eesti keele eksami tegemise võimalus on veel lahendamata.

Üldiselt pole põhjust pessimismiks. Noored on huvitatud pakutud kavast ja neile näib keeltekool üldiselt meeldivat. Suurim konkurents keeltekoolile on talvel suusatamine ja suvel rannas käimine, mis põhjustab tunnist puudumisi. Osalt on puudumisi ka asjaolul, et vanemad õpilased on väsinud, kuna reede õhtul harilikult pidutetakse.

Minule pakub keeltekool suurt rõõmu. See on põhjustatud esiteks meie keele ilust ja rikkusest, mida seal taas avastan. Teiseks on koolis toredad noored inimesed, kellega on rõõm koos töötada. Õpin ise üsna palju, eriti kui pean vastuse leidma mõne nende väga keerukale küsimusele. Ettevalmistus teeb mulle vahel muret, kuna olen oma päevakoolist tulles üsna väsinud.

**Juta Haller, eesti keele õpetaja**

## ADELAIDE'I EESTI KEELE KURSUS

Adelaide'i eesti keele kursus sai alguse 1979. aasta lõpu poole, mil grupp noori küsis minult, kas ma ei tahaks nende eesti keelt edasi arendada ja neile võimaluse anda juurde õppimiseks.

Tõsine töö algas 1980. aasta veebruaris 12 õpilasega. Kuna nende õpilaste hulgas oli noori mitmesuguse tasemega eesti keele oskuses, siis polnud võimalik kindlat õppekava valmistada, samuti ei soovinud seda ka õpilased. Isegi ajaliselt jäi kooskäimise tihedus jne. noorte otsustada, sest see oleneb nende töö, ülikooli ja vahel isegi seltskondlikest kohustustest. Käime koos kas iga nädal või siis mõnikord kahe nädala tagant.

Esimesel aastal (1980) võtsime läbi suurema osa grammatikast koos harjutustega ja täiendasime sõnavara. Aasta lõpul toimus kolmepäevane keelekultuuri laager Hindmarsh Island'il. Tegime seal tõhusat tööd. Lugesime väljavõtteid eesti kirjandusest, luulet ja laule. Esinesime lõkketule ääres kahekõnedega sellistest raamatutest nagu „Põrgupõhja uus vanapagan” j.t. Kasutasime ka Enn O. Kõiva „Culture Models” materjale, nii slide kui muusikat ja muud. Noored olid selle laagri tulemustega väga rahul.

Aastal 1981 oli kavas rohkem rääkimise parandamine ja seda püüame teha kahekõnedega kaudu. Proovisime näidenditega. „Suletud aken” oli mõnele liiga raske ja jätsime selle pooleli. Leonid Trett kirjutas meile originaalse näidendi. Meie pole aga praegu veel selleks valmis.

Leidsin, et Felix Oinase „Basic Estonian” on õpik, mida saab kasutada. Või vähemalt tema ideid. Püüan panna noored omavahel eesti keelt rääkima. Siin tu-

leb jälle grammatikat ja ka uusi sõnu õppida, võib-olla Oinase idee on lihtsam. Igal juhul oleme praegu selle raamatu kallal ametis.

Kuna üks meie õpilastest kolis Renmark'i ja keegi Adelaide'i poiss abiellus Ameerikas ameeriklannaga, kes tahab eesti keelt õppida, siis oleme koostanud kaugõppimise pakid. Jälle kasutame Oinase teost ja lisana saadame kasseti hääldamise parandamiseks. Sellest skeemist on nüüd mitmed segaabiellus olevad isikud huvitatud. Kui kaua neil selleks püsi peaks olema, seda muidugi ei tea. Sellel kursusel on 30 osa, iga osa umbes ühe kuu töö. Sinna juurde kuulub 30-45-minutine kassett iga osa jaoks. Praegu võtame iga kahe teksti osa eest \$ 2.00 ja tahame samuti saada iga kord tühja kasseti. Saadame välja kaks osa korraga (\$2.00) ja täis kasseti; järgmise osa saadame siis, kui tagasi saame tühja või peale räägitud kasseti ja kaks dollarit.

Tagasi tulles keelekursuse enda juurde: usun, et noored võtavad seda nagu võetakse kõiki ühiskonna ettevõtteid, rahvatantsu jne. — midagi, mis on vajalik ja vahetult järgnev. Pole me rääkinud kursuse pikkusest ega kunagisest lõpetamisest. Nii nagu ta kord algas iseenesest, nii ta ka vahest kunagi lõpeb.

Kuna kava on täiesti lahtine, siis võib uusi õpilasi juurde tulla igal ajal. Seda ongi juba juhtunud. Samuti mõne puudumine ei raskenda õpetaja ega õpilaste tööd. Tähtis on minu poolt ainult teha iga kooskäimine nii huvitavaks kui võimalik. Oleme teinud natuke helifilmi ja muud sellist, et mitte monotoonseks muutada. Nüüd annab raadio võimaluse eetrisse minemiseks. Ka seal saab keelt praktiliseerida.

Loodan ainult, et noortel tuju ikkagi edasi püsib ja lõpuks võib-olla täiesti nende kätte kogu toimetamise saan jätta. Need on ikka need samad noored, skaudid ja gaidid, keelekursusest osavõtjad ja nüüd raadio komitee liikmed.

**Valdek Kangur, eesti keele kursuse juhataja**

## AJAKIRI „KÜÜ-II”

Toimetan ajakirja „Küü-ii” ja räägin toimetuse nimel, kes kõik on sündinud väljaspool Eestit. Niisiis esindan teatud määral mõningate noorte seisukohta rahvusliku kasvatuses suhtes. Minu jutu kestel selgub, et rahvuslik kasvatus sellises vormis, nagu võib-olla paljud kohalolijad seda näevad, on meile üsna võõras mõiste. See on küll loomulik — igal generatsioonil on oma tõekspidamised ja erinevad elusihid. Kui teeme juttu väliseestluse tulevikust — või õigemini eesti rühmituste tulevikust välismaal — ja näeme seda erinevatest vaatevinklitest, siis ei tähenda see mitte, et ühel on õigus ja teisel on vale; hoopis, et iga küsimust võib mitut moodi vaadelda. See kehtib ka rahvusliku kasvatuses küsimuse kohta — seda võib mitut moodi formuleerida ja igale variandile võib veel mitu vastust anda. Kui tänane jutt on rahvusliku kasvatuses koordineerimisest, siis see ei tähenda, et kohalolijad peaksid oma seisukohti ühtlustama või mingit manifesti koostama. Arvan, see tähendab, et oleksime üksteise tegevusest teadlikud ja tõekspidamistest informeeritud, nii et tulevikus saaks neid arvesse võtta oma tegevuse juures. Kui täna-

ne kongress võimaldab generatsioonide vahel – kasvatajate ja kasvandikkude vahel – arusaamist, siis võiks seda juba saavutusrikkaks pidada.

Kuna „Küü-ii” toimetusse ei kuulu pedagooge ega lastekasvatajaid, siis on õigem kui ma tutvustan meie tõekspidamisi ja arvamusi üsna ebaformaalses raamistikus. „Eestlus” ei ole meile nii endastmõistetav kui vanematele. Eestlus on meie generatsioonile üsna ebarelevantne igapäevases elus. Meie elame ja töötame siin maal, kus oleme sündinud. Paljud noored ei ole Eestit näinudki, aga neist tehakse ikka juttu kui Austraalia eestlastest. Saame aru, et kes kodumaal elavad, on eestlased ja et meie vanemad on eestlased, kuid meie, kes oleme välismaal sündinud, moodustame omaette haru.

Ajakiri „Küü-ii” ongi peamiselt selle haru häälekandja. Tsiteerin siin Tartu Ülikooli soome-ugri teaduskonna professorit dr. Paul Alvret, kes tabavalt iseloomustas meie ajakirja järgmiselt: „Ajakirja „Küü-ii” nimetus (eesti keeles „ae-ae” või „huh-huu”) on sümboolne, mis kutsub olema kultuurikontaktis kõiki laias maa-ilmal „ekslevaid” eestlasi. See on esmajoonel mõeldud – kasutan siin prof. Oskar Looritsa terminoloogiat – sajakolmandale eestlas põlvle, kelle esmane suhtlemiskeel ja sihiasetusedki eksiilis on hoopis teised kui vanemal või vanavanemal.”

Tutvustan siis nüüd põgusalt meie ajakirja ja koos sellega, kuidas meie põlvkond näeb eesti tegevust tänapäeva Austraalias. Tellijaid on meil 330. Ajakiri on offsettrükitis, 32 lehekülge, millest umbes kolmandik eesti keeles ja kaks kolmandikku inglise keeles. Ajakirja peamine siht on pidada efektiivset sidet eesti päritoluga austraallaste vahel. Et antud olukorras efektiivne olla, peab artikleid inglise keeles avaldama, kuna vanem generatsioon ei ole suutnud suurema osa noortele eesti keele oskust edasi anda. Kui on õige mõelda, et eesti keel on võti eesti kultuurivaradele, siis on „Küü-ii” aken meie eesti päritolule. Kuna valdav osa toimetusest räägib head eesti keelt, oleme võimalised kultuurivahendaja rolli mängima nendele, kellel puudub eesti keel. Samal ajal oleme uhked sellele, et „Küü-ii” on ainuke välis-eesti ajakiri, mis avaldab umbkeelsetele keeleõpetust ja ka muidu keelekatseid. Oleks ideaalne, kui terve noorem põlvkond oskaks eesti keelt, aga olukord on ideaalist kaugel. Kuna oleme rohkem huvitatud praktilistest tulemustest kui unistustest, proovime antud keeleoludes oma primat teha.

Ütlesin, et „Küü-ii” on kultuurivahendaja; ta ei ole aga kultuuriajakiri. „Küü-ii” on populaarajakiri, mis käsitleb muu hulgas kultuuriküsimusi ja teeb seda diskrimineerimata. Kuna eesti kultuur sünnib peamiselt Eestis, siis on suurem osa ajakirja kultuurilistest kirjutistest pühendatud Eestile. „Küü-ii’s” on ilmunud intervjuud tänapäeva eesti parimate kirjanike ja tunnustatud teadlastega, promissimate teisitimõtlejatega. „Küü-ii’s” on järjekindlalt avaldatud kaasaegset eesti luulet jne. Samal ajal on „Küü-ii’s” ka arvestatud eesti heliplaate, kunstnike jne. inglise keeles. Selle kõrval ilmub kohalikkude sündmuste kohta kirjutisi ja puhtpopulaar-lugemist: veinidest, restoranidest, kalastamisest, suusatamisest ja teistelt aladelt. „Küü-ii” siht on oma mitmelaadsele lugejaskonnale huvitavat lugemist pakkuda, mitte manitseda, et kelleski mingit rahvuslikku tunnet äratada. Kui aga kellelgi ärkab huvi oma päritolu vastu, siis püüame neid teadlikud hoida keelteskooli, metsaülikooli ja suvelaagrite olemasolust.

„Küü-ii” on esimene samm ja kuna oleme teatud määral eraldanud ennast



olemasolevatest eesti organisatsioonidest, siis võib seda esimest sammu julgelt astuda. Lugeja võib kindel olla, et meie ei tule tema juurde pööramiskatset läbi viima. Tema ise otsustab, kas ja kuidas ta tahab oma eesti päritolu väljendada.

Mis puutub rahvuslikku kasvatusse, — arvame, et peaks hoiduma igasugusest pealesurumisest ja indoktrinatsioonist, sest pole mõeldav, et järgnev generatsioon võtab kõik eelmiste generatsioonide tõekspidamised omaks.

Kui eesti organisatsioonid tahavad meievanuste suhtes mingit positiivset rolli mängida, siis peaksid nad säilitama keelt ja kultuuri, et järgmised generatsioonid võiksid neid kasutada selles ulatuses, nagu nad seda ise vajalikuks peavad. Keelt ja kultuuri saab kõige paremini parandada siis, kui huvitundja leiab, et tema huvi on vastu tulnud, et see, mida ta soovib, on kergesti kättesaadav. Tänapäeval on ju väga tähtis, et asi paistaks ja oleks kohe kasutatav. Sellepärast arhiivid, mis säilitavad trükivarasid ning rahvatantusrühmad ja koorid, mis säilitavad kultuuritraditsioone, omavad ka edaspidi tähtsat osa välis-eesti ühiskonnas.

Side on tähtis — see peaks toimuma mitmel pinnal — spordiklubide, ajakirjade ja isiklike kontaktide kaudu. Kui side on halb, siis kannatavad kõik organisatsioonid selle all. Kahjuks on viimasel ajal meie sidepidajad külvanud sallimatust ja viha rohkemal määral, kui nad on rääkinud koostööst ja meie ühiskonna mitmekesisuse rikkusest. Inimesi tuleb juurde meelitada, mitte ära ajada. Peab tegema kõik, et inimene, kes oma päritolu ja vanemate kultuuriga tutvuneda tahab, saaks seda teha nõnda, nagu ta seda soovib ja tahab. Samal ajal tuleb hoiduda igasugusest mõistest, nagu oleks noortel „kohustus” endid eestlastena tunda. Kui on mingi kohustus, siis tuleb see isiku enda tunnetusest ja mitte ühiskonna nõudmisest. Side ja kättesaadavus — need on meie arust tähtsamad tegurid välis-eesti tegevuse juures.

Lõpuks võtaksin kokku: kui räägitakse noorte kohustusest eestluse suhtes ja kuidas selle mõningaid aegunud aspekte noortele peale suruda, siis ei leia meie sealt midagi julgustavat. Kui aga tehakse juttu noorte huvist oma eesti päritolu vastu ja kuidas seda huvi harrastada ning edasi arendada, siis oleme selle jutu tulemustest huvitatud.

Lembit Suur, »Küü-ii» toimetaja

## EESTI NOORED JA MUUSIKA

Öeldakse, et eesti kultuuri põhi on meie keel ja laul. Aga miks on nii vähe meie noori sellest huvitatud? Neil vähestel on see intellektuaalne huvi. Teised on eesti ühiskonnast lahkunud või lahkuvad suurel hulgal. Miks?

Ajad ja olukorrad muutuvad pidevalt. Meie elame maal, kus on võimalik igast maailma kultuurist osa saada ja valida, mis meeldib. Ükski neist pole meile enam võõras. Tehnoloogia on toonud maailma nii kokku ja kõik on nii käepärane, et see näib nagu üks suur küla. Valik on suur ja meie huvid on laiali valgunud. Eesti kultuur ja ühiskond peab eriti nüüd pakkuma rohkem; mitte ainult omapärast, vaid huvitavat, erinevat ja traditsioonilist. Nüüd on aeg, kus ta peab meie noorte

huvide eest võitlema teiste erinevate kultuuride vastu.

Tänapäeval me ei saa enam lastelt nõuda, et nad astuksid rahvatantsurühma või laulukoori, kui vanemad pole seda lastele noorena armsaks teinud. Kui see nüüd noort ei huvita, siis ükskõik kui palju sa sunnid, ta ei tee seda südamega ja lõpuks hakkab seda vihkamagi. Unustatakse ära, et need lapsed on nüüd täiskasvanud inimesed ja omaette individid.

Meie vanemad elavad selles eesti kultuurivaimus, mis oli Eestis 1939. aastal. See on neile jäänud siia Austraaliasse tulles ja see hoidis meie rahvast koos siin võõral maal.

Kui noored juhtuksid sattuma samasse olukorda, võib-olla me teeksime samuti. Meie oleme aga üles kasvanud ajal, kus rahvas on õppinud tegevuse ja olukordade muutumisega kiiresti kaasa minema, et mitte ajast maha jääda. Sest see, kes jääb ajast maha, on unustatud ja kes on unustatud, on varsti surnud. Uus tehnoloogia annab uued arusaamised ja muudab olukordi. Sellega areneb ka kultuur ja see arengongi, mida meie noored nii usinasti otsivad. Arvatavasti mõnesaja aasta pärast ei olegi enam erinevaid kultuure ja keeli. Jääb ainult üks maailma rahvus, üks keel ja üks ühine kultuur. Lääne tehnika arenguga tekib väga palju uusi sõnu ja mõisteid ja teised rahvused peavad need oma keeles omaks võtma, et mitte teistest maha jääda. Nii arenevad keeled kõik ühes suunas ja lõpuks on ainult üks keel. See ei ole mitte harukordne juhus, vaid seda on juhtunud mitmesaja aasta jooksul, kuid tänapäeval ilmneb see palju kiiremini. Meie tänapäeva noored püüavad Austraalias kõige ilmnevaga kaasa minna, sest siin me oleme ja peame oma eluga kusagile sisse mahtuma.

Kui mõned tänapäevaga kaasaminevad vanemad proovivad tuua sisse muudatusi meie tõekspidamistes, esitades kodumaalt saadatud näidendi, laulu või luulet, nimetatakse seda kohe paljude poolt „punaseks” või „rämpsuks”. Mulle näib, et kõik see, millega meie vanem generatsioon ei nõustu, nimetatakse „punaseks”, sest see pidavat toetama ja tunnistama kommunismi ning lõhkuma meie vastupanu sellele. Mõnes kandis räägitakse, et meie kultuuriline tegevus peab aluma poliitilisele kontrollile, see kontroll peab aga olema demokraatlik.

Meie noored on pettunud kõige rohkem selles, et nende tööd ja ettevõtteid ka muusikas või muudel kultuurilistel aladel automaatselt leiavad mittetunnustamist, kui nad ei ole täpselt vana vaimu piirides. Kui palju kordi oleme kuulnud ütlust: „Mis tema teab, ta on veel noor!” Muidugi, noored ei ole kõigest teadlikud, aga laske meid õppida! Meie vanemad meievanuselt ei teadnud ka kõike. Ärge kartke, noored ei taha võimu üle võtta ja oma tõekspidamisi teile peale suruda! Meie tahame ainult õppida, sest kunagi tuleb aeg, kus meie peame kõik ise tegema.

Mõni ütleb, et noored otsivad uut. See on vale arvamine. Ilma meie vanemate kultuurita uuest ei saaks midagi. Meil on vaja seda tugevat alust, mida suudavad anda ainult need vanad laulud, luule, tantsud ja muusikapalad. Ilma selleta meie noored läheksid võib-olla vales suunas ja ei saavutaks midagi. Uutest pillidest tuleb uus ja omapärane hää. Kui need uued pillid võetakse kasutusele, muutub sellega terve muusika hää. Tänapäeval tuntud klaver on ainult mõnisada aastat vana, aga elektrikitarr on uus ja moodne. Ka klassikaline muusika pidi kusagilt arenema ja teda peeti algul liiga raskepäraseks, et rahvale meeldi-

da. Tänapäeva moodne muusika ei õnnestu alati, aga kui ühel vennal see hästi ei lähe, siis teisel võib see väga hästi õnnestuda. Vana rahvatants, näiteks „Kivikasukas“ oli algul hoopis teistmoodi, kui me teda nüüd tantsime, ja „Tuljakul“ oli ainult üks tuur, kõik muu on hiljem juurde pandud.

**K u l t u u r p e a b e d a s i a r e n e m a j a k a n d u m a k o o s a j a l o o g a.** Üks ei saa teisest maha jääda, muidu nad kaotavad oma identisuse. Kui ajalugu ütleb, et me oleme nüüd Austraalias, siis muusika ei saa ütelda, et ei, meie oleme Eestis. **P e a m e ü t l e m a:** s i i n m e i e o l e m e, m i t t e: s e a l m e o l i m e! Peame küsima: kuhu meie läheme, mitte: kuhu meie oleksime pidanud minema. Negatiivne mõtteviis ei aita meid üldse, see paneb meid seisma nii mõttes kui ka teos. Peame vaatama, kuidas edasi areneda, mitte istuma ja omavahel targutama, et siin on mugav, siia me jääme.

Kui noored on nii vähe eestlusest huvitatud, nagu arvatakse, miks on nad siis isamaalikest lauludest nii huvitatud? Peaaegu 100 % meie noortest pole Eestis olnud ega teda näinud, aga isamaalikke laule nad laulavad ja otse südamest. Vahet on nende laulude taga mingi teine mõte? Kas nad tuletavad meelde rahva vaimu, saavutusi ja lootusi? Need on positiivsed mõtted ja võib-olla see ongi põhjus, miks nad meile meeldivad.

Võib-olla küsimus — miks meie noored pole eestlusest huvitatud? — on vale küsimus. Kas ei peaks küsima: m i d a v ö i b m e i e k u l t u u r j a e e s t l u s n o o r t e l e p a k k u d a? Kuidas saame oma teadmistega neid aidada? Kuid miks kritiseeritakse tänapäeva noori nende taotlustes nii negatiivselt? See ei aita kedagi. Ajad muutuvad. Kas me tõesti tahame maha jääda? Ma ei ütle, et traditsioon ei kõlba enam moodsasse ellu, vaid ütlen, et see on meie edasiõppimise ja arenemise alus, mitte selle perfektne lõpp.

**Erik Talmet**

## **ÕPILASTE SÕNAVARA RIKASTAMISEST EESTI KEELES**

Lehitsedes Eesti Õpetajate Keskühingu häälekandjat „Bülletään“, olen leidnud sääl kirjutistes järgmisi väljendusi: sõnavara laiendamine, sõnavara suurendamine, sõnavara rikastamine. Kuigi näeme siin kolme erisugust tegevusnime: laiendamine, suurendamine, rikastamine, on nende väljenduste autoritel olnud mõttes üks ja sama tegevus — anda õpilastele rohkem ja rohkem sõnu eesti keeles.

Kuidas toimub siis õpilaste sõnavara rikastamine? (ma kasutan sõna rikastamine, sest rikkus on hea asi ja sõna ise on vahest kõige kõlavam). Ei ole küllalt sellest, kui anname õpilasele sõna visuaalse pildi ja hääldamise oskuse, vaid meil tuleb anda ka sõna tähendus ehk mõiste.

Millal tuleb alustada õpilaste sõnavara rikastamisega? Loomulikult juba esimesel õppeaastal ja esimesest koolipäevast alates. Eks ole meil kasutada olevad lugemikud koostatud nõnda, et need lähevad oma sisult ja sõnavara poolest igal aastal kord-korralt raskemaks. Sellepärast on tingimata vajaline, et õpilastele saaksid kõik sõnamõisted selgeks juba aabitsast peale, ja see protsess kestab kuni

kooli lõpetamiseni.

Ikka ja alati on rõhutatud kooli õppetöös n ä i t l i k k u s t. Eestis olid koolid — seda ka Ameerika koolid — rikkalikult varustatud piltidega, tabelitega, kaartidega, mudelitega ja muude õppevahenditega. Eesti koolil Välis-Eestis allikaid selleks ei ole. Magister H. Rajamaa oma käsiraamatus õpetajatele ja noortetuhtidele ütleb: „Kõige selle poolest on eesti kool (täienduskool) üldiselt üsna armetus olukorras. Selletõttu on eesti koolis õppetöö suurelt osalt puhtsõnaline, mis tähendab õpilase seisukohalt peamiselt sõnade tajumist kõrva ja osalt silma kaudu. Sõna aga on mõtteline, mitte reaalselt eksisteeriv asi või nähtus. Lapse meel aga tajub esijoones reaalselt eksisteerivaid asju ja nähtusi ja õpib peamiselt nende kaudu ja abil.”

Et meie õpikud ja ka laste juturaamatud jutustavad ulatuslikult eestilaadilist elu ja palju veel minevikus, siis on õpetajal sageli võimatu anda suusõnalise selektusega asjade, tegevuse ja olukordade mõisteid. Siin peab õpetaja iseennast aitama. See ei ole raske, ainult vajab plaanitsemist ja järjekindlalt hoolt. Olen pika aja vältel kasutanud ära kõik materjalid, mida igal päeval leian oma postkastist: äride reklaamid, reklaambrošüürid, kalendrid, tellitud ajakirjad ja ajalehed ning viimastega kaasa tulevad magasiinid. Kui rikkalik on neis ilus värviline pildimaterjal! Olen lõiganud välja kõik, mis vähegi annab kasutada koolitöös. Suuremad pildid olen kleepinud papile pilttabeliks. Väiksemad pildid olen papile kleebituna korraldanud kartoteegiks (eriti maateaduse ja ajaloo ainete osas). Osa väljalõikeid olen kleepinud piltseeriaks. Õhukese papi olen voltinud kokku lõõtspilli lõõtsataoliselt ruudus 8 x 8 tolli. Iga ruudu mõlemale poolele on kleebitud pilt. Mõnes seerias on kuni 20 ruutu, seega kahel poolel kokku 40 pilti. Niisugused kokkuvolditud piltide seeriad võtavad vähe hoiuruumi ja on õpetajal kergesti kantavad kooli kaasa. Kooliklassis võib neid tahvlile või seinale laiali laotada ja kogu seeria pildid on korruga nähtavad. Seeriad sisaldavad näiteks: puuviljad, juurviljad, aedja metsamarjad, lilled (peamiselt mis ka Eestis kasvavad), meie riided — jalanõud, tööriistad, sööginõud, millega sõidame, millega mängime (muusikariistad) jne. Head materjali pakuvad piltpostkaardid. Eestiainelisi pilte leiame rohkelt raamatust: „Meie maa” I, II, III, IV; „Eesti talu”; pildialbum „Eesti” ja ka mujalt.

Nüüd ma annaksin ühe näite, kuidas ma oma piltide kogu kasutan õpilaste sõnavara rikastamise eesmärgil. Näite kirjelduse aluseks võtan: kuidas ma kasutaksin H. Rajamaa alglugemikku I. Miks ütlen — kuidas kasutaksin — seda seetõttu, et päale alglugemike ilmumist ma ei ole töötanud nooremate klassidega, ainult vahete vahel andnud asetäitjatunde. Olen aga tähele pannud, kui koolitööle tulevad õpetama noored inimesed, kes ei ole ettevalmistust saanud õpetajakutsele, eelistavad töötada ikka nooremate klassidega, küllap tundub neile seal kergemana. Et neile praktiliselt abiks olla, selleks ma valin käsitlemiseks alglugemiku.

Viies lugemispala „Lugu hiirest ja hiire sabast” viib meid kohe taluelu juurde. Kes on talumees? Kes on lehm? Mis on hein? Kuidas heina tehakse? Milleks seda kasutatakse?

\*

On olnud kuulda kritiseerivaid häälid eesti koolilugemike kohta, et need sisaldavat liiga palju maaelu käsitlevaid lugemispalu, kuna Välis-Eesti eesti koolides käivad lapsed on enamikus linnalapsed. Olin ise üks neid kritiseerijaid ühel õpeta-

jatepäeval. See oli aga siis, kui meil olid tarvitusel H. Rajamaa esimesed lugemikud. Kui ilmusid ümbertöötatud aabits, alglugemikud ja uued lugemikud vanematele klassidele oli autori poolt parandatud see puudus. Olen kuulnud ka ütlust, et maaelu kirjeldavaid palasid lugemikus ei ole üldse vaja, päälegi neid, mis kirjeldavad ammumöödunud aega. Nendele ma vastan: kas olete tuttav meie noorsookirjandusega? Kui palju on noorsoole kirjutatud raamatuid, mis kirjeldavad maaelu ja viivad linnalapsed maaelu nähtuste juurde. Kui meie tahame, et eesti noored neid raamatuid loeksid ja nende sisust aru saaksid, siis peame eesti koolis neid tutvustama lugemike kaudu maaeluga.

\*

Eespool nimetatud lugemispala läbitöötamisele asudes vaatame taluõue pilti ja selgitame, mis otstarve on igal hoonel. Siis vaatame talu pilti, milline on pildistatud õhust. Sääb näeme talu hoonete gruppi ja selle ümber ka põlde ja rohumaid. Mida kasvatatakse põllul? Mõned õpilased teavad: kartulid, juurvili, mais. Kõrsvilju ei tunta. Milleks on rohumaad? Tuleme heinateo juurde. Vaatleme heinaniidu pilti, heinasaadude pilti, heinakoorma kojutoomise pilti, kuidas Ameerika talumees pressib heinad puntrasse kokku, et säästa hoiuruumi. Milleks heina tehakse? Vaatame koduloomade pilte, nende seas ka lehm. Hein on loomade toit. Lehm annab piima. Kuidas lehma piim rändab poeriulile?

„Villu võlveski” on sissejuhatuses järgnevale tõelise veskiloole ja selle tähendusele.

„Miku tuulik”. Esimene salm ja pilt selle loo juures räägivad mängutuulikust. Mänguasjade poest saab osta plastikust tuulikuid, millega lapsed mängivad. Aiaäridest saab osta suuremaid tuulikuid, mis pannakse aias tuulega käima, et peletada linde, kes kipuvad marjade kallale. Neid on lapsed näinud.

Edasi tulevad luuletises mõisted: põld, viljakoorem, rehi, jahvatamine, sõre püül, kruubi-tang. Vaatame pilte: rukkipõld, kus rukis kasvab, rukkilõikus masinaga, vikatiga, sirbiga (mõni võib öelda, mis sellest sirbist veel rääkida, see tööriist on juba ammu ajalukku läinud! Elan maailma suurlinnas New Yorgis ja näen, kuidas üks minu naabreid lõikab suveläbi oma aias muru sirbiga. Küllap seda kasutatakse veel mujalgi tänapäeval. Ükskord tuli poiss minu juurde ja küsis: Nõukogude Vene vapil on haamer, aga mis see teine kõver asi on? Tuleb seletada, rukkivihkude sidumine, rukkihakid Eestis, Saksamaal, Šveitsis, rukkivihkude koormasse ladumine ja kojuviimine; vaatleme talumaja pilti, kus näeme rehealust ja räägime rehepeksust. Nüüd avame suure pappkarbi (3 x 1 1/2 jalga), kus sees on eluuuruses rukki-, nisu-, odra- ja kaerataimed; uurime nende kõrsviljade seemneid päädes; kus toimub terade jahvatamine; vaatleme Hollandis trükitud suurt hollandi tuuleveski pilti (2x 1 1/2 jalga), hollandi veski pilti Eestis, Ameerikas Long Islandil, pukits tuuleveskit Eesti saartel ja sama Ahvenamaal, erinevad tuuleveskid Kreekas ja Hispaanias; missugusest kõrsviljast, mida jahvatatakse; vaatleme püüli ja kruubi-tange.

„Korstnapühkija”. Vaatleme pilti, kus korstnapühkija on korstna otsas ja puhastab tahma. Milleks on see vajalik? Räägime tulekahjuohust ja selle hoidumisest; vaatleme tuletõrjeparaadi pilti ja tulekahju pilti.

„See juhtus ühel päeval”. Tuletõrje tegevusest jutt jätkub.

„Mina tahan pesu pesta”. Kes on kuningas ja kuninganna? Missugused on

nende riided? Vaatleme pilti. Kuningatütart aitas tema mängukaru. Kes on päris karu? Kiskja metsloom. Näitan metsloomade seeriast: must-, hall-, pruun- ja valgekaru (jääkaru). Eesti metsades elas ka karusid.

„Kui Rein oli suur”. Mis on laat? Mis on turg? Näitan turu- ja laadapilte Eestist. Mis vahe on laada ja turu vahel?

„Eesti hümn”. Mis tähendus on hünnil? Igal maal on oma hümn. Vaatleme Eesti lippu ja räägime värvide tähendusi; kui vana on Eesti lipp.

„Muinasjutt õnnelinnust”. Juku soovib kelku, paati, hobust. Vaatame hobuse ja varsa pilti. Milleks hobust kasutatakse? Juku hakkab marju korjama. Missuguseid marju teate? Vaatleme seeriapilte: marjad aias, metsas; lapsed tunnevad marjade nimesid inglise keeles, aga eestikeelseid nimesid tuleb õppida; vaatleme ka puuviljade pildiseeriat; vaatleme tõlla pilti, lossi pilti Saksamaal ja Eestis (vanasti elas palju sakslasi Eestis ja need ehitasid omale elamiseks losse).

„Nüüd ma sõidan lennukiga”. Vaatleme piltide seeriat – millega saame sõita: näeme reisi-, sõja-, vesi- ja purilennukit, tseppeliini, traktorit ja muid sõiduvahendeid.

„Laadal”. Tuletame meelde laata ja turgu eespool läbivõetud loost. Vaatleme liutee ja karuselli pilte.

„Näss”. Vaatame koerteraamatust mitmesuguste koerte pilte. Mida koerad kõik teha võivad: politsei-, tuletõrje-, jahi-, pimedaid talutavad-, pääste- (mägedes), tsirkusekoerad; vaatleme pilti kuidas samojeedid kasutavad koeri sõidu- ja veoloomadena.

„Neli pilti”. Toon klassi terve hulga suuremaid piltitabeleid, mis kujutavad aastaageu. Lapsed vaatlevad neid ja otsustavad missugust aastaage üksi pilt kujutab, millest nad seda tunnevad. Luuletuses on öeldud, et sügis maalib kollaseks pirnid ja ploomid. Vaatleme jällegi puuviljade piltide seeriat ja räägime, millised puuviljad kasvavad Eestis, Ameerikas ja mida tuuakse mujalt maalt. Missugused jalanõud on vildid? Poiss sõidab kelguga; millega saab veel talvel sõita? Vaatleme kelgutamise, uisutamise ja suusatamise pilte. Eestis sõideti talvel veel reega, saaniga, jääpurjekaga; vaatleme pilte.

„Oma maja”. Missugused majad on olemas: perekonna-, korteri-, kauba-, posti-, kooli-, haige-, panga-, teatri-, tuletõrjemaja, raamatukogu. Vaatleme pilti, millel on esiplaanil vanamal ajal ehitatud majad ja nende taga moodsad majad; vaatleme erinevusi. Vaatleme piltide seeriat: elu-, söögi-, magamis-, töö-, laste-, vannituba ja köök. Millest võime ära tunda, mis tuba üksi on?

„Lind vie pojaga”. Minu isiklikus aias pesitseb igal suvel 4-5 lindu. Minul on olnud võimalus jälgida lindude tegevust ja elu. Nimelt: kuidas üks või teine lind ehitab oma pesa; millist materjali ta selleks kasutab; kui ruttu ehitab; kuhu ehitab; kuidas isalind emalindu toidab, kui see poegi haub; kuidas mõlemad hiljem poegi toidavad; mida toiduks kasutavad; kuidas emalind toidab hiljem maapinnal nõrgaks jäänud poegi. Mõndagi neist tähelepanekuist võib siduda selle lugemispaalaga. Vaatleme lindude pilte vastavast raamatust ja räägime millised linnud olid ka Eestis. Mul on kaks linnupesa õpilastele näitamiseks. Üks on ehitatud rohkõrrest ja kindlustatud saviga (n.n. kõva pesa); teine on ehitatud puokstest ja rohkõrrest ning vooderdatud paberitükikestega ja puulehtedega (n.n. pehme pesa). Viimane pesa oli ehitatud 5 peene puuoksa vahele ja pesast ulatuvad välja

nööritükid, mille ülemised otsad on keerutatud iga puuoksa ümber, et tuul ei saaks pesa alla puhuda. (seesugust pesa näen ise ka elus esimest korda). Kõik see peaks selle lugemispala elavaks ja huvitavaks tegema.

\* \* \*

Nagu kirjutisest nähtub, püüan igal võimalusel rääkida ja näidata, mida ja kuidas oli Eestis, seega hoida õpetamisel koduloolist joont. Eestis oli kodulugu algkooli tunnikavas. Tundmatud sõnad tuleb lasta õpilastel kirjutada töövihikusse ühes lühikese seletusega. Kui õpilased ei ole võimelised veel seda tegema, siis teeb seda õpetaja jagades õpilastele paljundatult kätte töövihikusse kleepimiseks.

Olen andnud lühikese ülevaate sellest, kuidas ma oma piltlõigete kogu praktiliselt kasutan, et õpilaste sõnatagavara rikastada ja neile sõnade mõisteid reaalselt mällu jäädvustada. Olen kindel, et vanemad kogemustega õpetajad eesti koolides on sama teed kasutanud õpetamisel ja neile ei ole see midagi uut. Mul on siis heameel, kui noored õpetajad sellest kirjutisest üht või teist näpunäidet saavad edaspidiseks kasutamiseks eesti kooli klassitöös.

Eduard Kärner

## PROBLEEME 7-AASTASTE ALGAJATEGA ROOTSI KOOLIDES

Kui lugeda Rootsi õpetajate häälekandjat „Lärartidningen”, siis võtab see oma alla pika artikli küsimusega: „Mis on juhtunud algajatega?”

Need, kes Rootsi olusid tunnevad, võivad kohe järelduse teha, et ühiskonnas aset leidnud suured muudatused pole jättnud mõjutamata kooliealisteks sirgunud lapsi.

Kooli tulnud algajaid iseloomustatakse kui kooli jaoks ebaküpseid, agressiivseid, liigselt stimuleeritud, stressi all kannatajaid ja keskendumisraskustega võitlevaid lapsi.

Kui ajas tagasi minna vaid paargi aastat, siis on vahe laste käitumises juba märgatav, rääkimata kümnest või kahekümnest aastast.

Ikka enam ja enam paistab muutus silma ka laste omavahelises läbikäimises, kus algaja laps kasutab ohtralt vandesõnu ja lahendab kaasõpilastega tekkinud arusaamatusi sõimusõnade, rusika- või jalahoobiga. Lapsed on muutunud üksteise vastu kurjemaks ja see on tõsiselt halb tunnus, millel puudub igasugune positiivne külg.

Üldise sinatamise kasutamisele võtmisega langeb ka õpetaja teiste onude-tädi-dega ühele pulgale. Lastel puudub respekt nii õpetajate kui ka teiste täiskasvanute vastu. Ja see on sama halb tunnus kui eelminegi. Lapsel tekib kergesti minnalaskmise tunne: õppimine polegi nii tähtis!

Palju stimuleeritud kaugetest reisidest, TV programmidest, külaskäikudest, mitmesugustest harrastustest ja leegionide viisi olemasolevatest mänguasjadest, jääb huvi koolitöö vastu loomulikult kasinamaks kui see oli vaid mõned aastad tagasi.

Kuid tänapäeva lastes on ka palju muid positiivseid omadusi, mis varem olid

nagu tammi taga. Lapsed on otsekohesemad, lahtisemad ja vähem kartlikud, kui nad kooli tulevad. Nad julgevad intensiivselt jutustada oma elamustest: julgevad ütelda, mida mõtlevad, tunnevad ja arvavad. Laste fantaasiamaailm on enam arenenud, mis kujukalt ilmneb nende joonistamisoskuses. Lugematud on pildid, mis on mõjutanud laste võrkkillesid algusest peale ja et sinna midagi on talletunud, seda näeme nende loomevõimest. Aga ka laste teadmistering on laiem tänu nii mõnelegi õpetlikule TV programmile.

Lapsed julgevad esitada omi küsimusi spontaanselt, kui nad teavad oma versiooni teatud asjast või olukorrast ja n.ö. aru pärida: kuidas see asi tõeliselt oli? Eriti tuleb seda ette usuõpetuses, kus me ju teame, et Vana Testamendi loomis-lugu on teine kui see, mida teadusemehed on välja uurinud.

Kas laste kooliskäimine kujuneb probleemirohkeks või mitte, see oleneb ju mitmetest teguritest. Esmajärguline ja väga oluline on eelkooliealine periood. Võiksime öelda, et kui laps kooli tuleb, siis on tema käitumismuster valmis. Suur osa harjumustest on nende esimeste 6-7 aasta jooksul juba omandatud. Kui nende omandamist vanemate poolt on hästi juhitud, siis on see suureks abiks kooliteed algajale. Vastupidine olukord aga on andnud rahutuid lapsi, mis omakorda on põhjustanud osa õpetajate tagasitõmbumise koolitööst. Nagu teame, on tänini kõrgaste olnud pedagoogide murelaps, kuid nüüd kaasub sellele üllatusena esimene klass. On õpetajaid, kes meeeldi ei soovi võtta oma õlgadele algajate-klassi õpetamist. Sellest tuleneb omakorda negatiivne nähe: vakantsed kohad täidetakse soovijatega, kellel pole pedagoogilist ettevalmistust. Ja see ei tee just õppetööd kergemaks.

Teiseks tähtsaks teguriks tänapäeva koolis on miljöö, kust lapsed tulevad. On ideaalseid, vanu stabiilseid üksikelamute rajoone, kust tulnud õpilased suurel määral võivad erineda nendest, kes elavad sotsiaalsete probleemidega kuhjatud ümbruskonnas. Nendele lisanduvad mitmetest rahvustest sisserändajad oma spetsiaalsete probleemidega ja keeleraskustega. Kui sisserändajate lastel puudub nende keelt kõnelev õpetaja, siis on loomulikult niisuguse algaja õpilase kooliskäik üsna vaevaline, vähemalt esimese aasta jooksul või nii kaua, kui laps omandab küllaldaselt asukohamaa keelt. Selle probleemi lahendamispioneeriks said Rootsist – nagu teame – eestlased, kes kõigile raskustele vaatamata lõid omad koolid. Need on püüdnud kaitsta õpilasi raskuste eest, millest ülal oli juttu ja mis ühiskonna muude muutuste hulgas on tekkinud osalt esivanemlike perekondade lõhestumise tõttu. Tihe side kodu ja kooli vahel on eesti koolide tunnussõnaks nii kua, kui suudame omi koole hoida.

Leida Sulg

## EESTI NÄDAL METSAKODUS

Meie pagulasorganisatsioonide tegevuse oluliseks eesmärgiks on eesti kultuuri säilitamine võõrsil. Tunnistame üksmeelselt, et eesti kultuur saab püsida eeldusel, et püsib eesti keel. Nii siis, peame katsuma säilitada eesti keelt, esijoones selle



tähtsamat osa: kõnekeelt. Kõnekeele vundamendile on suhteliselt kerge ehitada täielikku emakeelt pideva täiendamise kaudu, eriti kui edusammud eestikeelses suhtlemises kaasmaalastega valmistavad harjutajale rõõmu ja nii tiivustavad edasi õppima.

Kes avakõrvu liigub eestlaste kogunemistel, kuuleb, et vanem pagulaskond (lo- hakast mugavusest?) kõneleb nn. svenestniskat. Noorte omavaheliseks keeleks on võõrkeel. Rõõmustavaid erandeid siiski esineb.

Nende rahvuslike väärtuste põhjuseks on algselt asjaosaliste eestlaste rahvustunde leigus ja noorte vastu kohusetunde teadlik või ebateadlik puudumi- ne. Ükski noor ei saavuta mingeid eeliseid oma emakeele mitteoskamise kaudu, seda teadsime ammu. Nüüd teame veel, et oma kodukeelega alustav kakskeelne noor areneb kiiremini, on turvalisem ja harmoonilisem ja evib eeldusi saada täius- likuks ühiskonnaliikmeks. Ka siis, kui see peaks tähendama noorte vastust eestlu- se kohta: „on tore olla eestlane!”

Metsakodu tegevuses on noorte eesti keele oskuse küsimust arutatud omava- hel erateel. Juhatuse maratonkoosolekul puudub tavaliselt selleks vajalik aeg ja energia. Kogu jõud läheb Metsakodu väljaehitamisele. Ettepanek, teha eesti keele rääkimist kohustuslikuks, jäi hüüdjaks hääleks kõrbes. Sama saatust tabas ka ette- panekut eesti keele laagri korraldamiseks. Põhjuseks oli hüpoteetiline kartus, et see peletavat noored Metsakodust?!

Hoiatavate häälte sagenemisel otsustati katseks korraldada perekondade Eesti Nädal. Eesmärgina nimetati eesti laste keeleoskuse arendamist kui üht peamist ülesannet. Ikka kasinamaks jääva eesti keelt valdava juhtkonna probleemi loodeti lahendada lastevanemate rakendamisega juhtidena ja osalejate isetegevusega, See lootus täitsuki. Laagri tegevus toimus tavakohaste huvigruppide näol, vabataht- likkuse ja omaalgatuse korras, kus laagri isikuline koosseis ja nende leidlikkus ikka enam ja enam sai määravaks „ülevalt” poolt määratud tegevuse kõrval. Tege- vuse väärtustamine (kriitika) ja paranduste ja uuenduste tegemine („konstruktiiv- ne kriitika”) toimus õhtustel ühisnõupidamistel. See tugevdab osaliste motivatsi- ooni. Aktiivne tegevus on eelistatud loengutega võrreldes. Väikelaste tegevuse on enamikus oskustega lastevanemad teostanud. Osavõtjate arv näitab, et Eesti Nä- dal on arenemas hinnatud eestlaste isetegevuse ja puhkuse koosviibimiseks pere- kondadele. Vanemate juuresolek sunnib noori domineerivalt rääkima eesti keelt. Ja neilt saab ka abi, kui oma võimed on ammendatud (sõnavara täiendamine uute sõnadega!). Ühine tegevus tõrjub kurikuulsa generatsioonide lohe Metsako- dust välja: Eesti Nädal näitab, et lapsed, noored ja vanemad vajavad üksteist abis- tajana ja sõbrana.

Suur vastutus lasub eelkoolialiste laste kasvatajate õlul. Teatavasti on lastel alla 5. eluaastat erivõime raskusteta omandada mitut keelt korraga, kusjuures laps samastab keelt teatava isikuga. Käesoleval suvel oli E. Nädalal kolm last sa- mast perekonnast 3, 7 ja 12 a. vanuses, kes kõik puhtalt kõnelesid kolme keelt: eesti (ema ja vanaema) keel, inglise (isa) keel ja rootsi (mängukaaslaste) keel. Jär- jekindlus teatud keele kõnelemises lapsega on ülitähtis. Vigade tegemine siin nõuab hiljem palju vaeva nende kõrvaldamiseks.

E. Nädal näib kujunevat oluliseks eesti keele õppimis- ja harjutamiskohaks. Siit ei pruugi ka segaabiululiste lapsed eemale jääda eeldusel, et neile korraldatak-

se päeviti järeleaitamistunde ja et nad teistega üldises lävimises kohustuvad kõnelema eesti keelt.

Otsustades eesti noorte hoiaku järgi Eesti Skautide Maleva nõupäevadel tänavu suvel Metsakodus, on võimalik, et eesti keele rääkimisenõue ka vabal ajal teostatakse noorte endi poolt. (Soomlased korraldasid kohustusliku soome keele kõnelemisega laagri Skövde lähistel soome noortele Rootsisis. Nõude vastu eksijad karistatud noorte endi poolt väga valjult.)

Et Eesti Nädal Metsakodus (ja varsti ka kõik teised noorte koosviibimised) kujuneks kohaks, kus harjutatakse ja täiendatakse oma eesti keelt ja harrastatakse eesti kultuuri, see peaks olema kõigi eestlaste ühiseks sooviks. See on kahtlemata meie kohus eestlaste, eelkõige eesti noorte vastu kodumaal.

I. Kajandi, Falköping

## RAKVERE ÕPETAJATE SEMINAR (Algusaastad)

Rakvere Õpetajate Seminar asutati 1912. a. sügisel, mil avati esimene klass. Kuna sellal veel ei olnud seminaris asutamisest kaugemal teada, moodustasid eestlased seetõttu esimeses klassis enamuse. Vastuvõetute arv oli 30. Seminar alustas õppetööd Tartu tänaval asuvas puumajas nn. „Kondivalus”.

Teise klassi avamine toimus 1913. a. Mäletavasti oli 2. klassi sissepääsu taotlejate arv 80, kuid vastavate eksamite tulemusena võeti vastu 30. Taotlejate hulgas oli seekord soovijaid rohkesti ka Venemaalt, mitmed koguni Mustamere äärest. Seminaris vastuvõtmisel määrati kindlaks ka riigi arvele võetavad õpilased. Need moodustasid üle poole vastuvõetuist. Nende hulgas oli ka käesolevate ridade kirjutaja. Riigi kulul õppijail oli seminaris õppimine tasuta. Niisamuti olid tasuta õpivahendid ja elamine internaadis ühes priisööbiga. Toitu anti kolm korda päevas ja see oli kõigiti hea. Riietuse eest pidi igäuks ise hoolitsema.

Õpilased.

Seminaris kursus kestis neli aastat ja esimene lend väljus 1916. a. kevadel, järgmine 1917. a., kuid käesolevate ri-

dade kirjutaja lõpetas pärast seitsmendat poolaastat detsembris 1916. aastal, eesmärgiga, vabatahtlikult astuda Vilno sõjakooli, et saada ohvitseriks.

Esimene klass osutus kõige silmapaistvamaks, kuna selle enamuse moodustasid eestlased. Sellele järgnenud teises klassis oli ka silmapaistvate võimetega õpilasi. Mõlemad klassid andsid eesti ühiskonnale terve rea tuntud nimedega tegelasi. Allpool esitame ainult mõned nendest tähestiku järjekorras.

Arnold Akberg — tuntud kubistliku žanriga maalikunstnik. Elukoht Tallinnas.

Märt Laarman — tuntud graafik ja maalikunstnik Tallinnas.

Rudolf Penno — Pärast sõjakooli lõpetamist osales 1. maailmasõjas ja Eesti Vabadussõjas. Töötas lühemat aega õpetajana, sukeldus siis poliitikasse ja oli uuspõllumeeste erakonnas juhtival kohal. Kuulus aastaid Riigikogusse ja oli 1934 selle esimees. Surnud Rootsisis aastaid tagasi.

Aleksander Rimmel — lõpetas minu teada „Pallase” kunstikooli Tartus ja oli hiljem kunstiõpetajaks Tartus ja hiljem ühe tütarlaste kunstikooli juhataja.

Richard Tomberg — läks vabatahtli-

kuna Vilno sõjakooli. Lõpetas Eesti Kõrgema Sõjakooli 1923 ja Prantsuse Kõrgema Sõjakooli 1926. Oli Eesti Õhukaitse ülem 1930-1940. Viibis II maailmasõja ajal Venemaal. Elab Eestis.

Leonhard Vahter – käesolevate ridade kirjutaja. Teenis Venemaal ja Eestis sõjaväes ohvitserina. Lõpetas Tartu ülikooli õigusteaduskonna 1929. Oli vandeadvokaat ja linnapea Narvas. Valiti Narva linna poolt Riigikogu liikmeks. Koostas Eestis raamatu „Spengleri Õhutamaa allakäik”. Põgenes USA-sse. Oli seal kaua aega Vaba Eesti Komitee esimees ja Ikestatud Euroopa Rahvaste Esinduskogus eesti delegatsiooni esimees. Oli samal ajal ka „Baltic Review” eestipoolne toimetaja.

#### Õpetajad.

Seminari direktor Aleksander Orlov oli väga silmapaistev isiksus ja suurte administratiivsete võimetega. Seetõttu valitses koolis hea kord. Õpetajakond oli kõrge tasemega. Mõned näited:

Ajalooõpetaja Viktor Bernadski oli lõpetanud ülikoolis kaks teaduskonda: matemaatika ja ajaloo alal. Ta oli universaalsete teadmistega. Kõrge tasemega oli ka keemia- ja füüsikaõpetaja Aleksei Lukin. Edasi kõrge kasvuga ja karm matemaatikaõpetaja Beldjugin. Vene keele õpetaja Mihail Glagolevski oli äärmiselt humaanne ja diskreetne. Looduslooõpetaja, kes alles värskelt oli ülikoolist tulnud, ei olnud õpilaste poolt lugupeetud. Ta käsitles kuude kaupa taimede signinemist ja paljune mist. – Luteriusulistele oli usuõpetajaks Rakvere koguduse õpetaja Pauker, kes mõrvati punaste poolt Rakvere külje all Palermas detsembris 1918. Õigeusulistele oli usuõpetajaks Rakvere preester (nime ei mäleta!). Eesti keele ja muusikaõpetajaks oli eestlane Ernst Rosenberg, kellest sai hiljem Virumaa koolivalitsuse juhataja. Surnud aastaid tagasi.

Direktor ja õpetajad kandsid Haridusministeeriumi poolt määratud sinist

kuldnöõpidega mundrit. Pidulikel puhkudel kandis direktor ka mõõka.

Õpetajad kohtlesid õpilasi väga heatahtlikult ja sõbralikult. Oma seminari-aja kestel ei näinud ma kordagi, et õpetajad oleksid kaotanud enesevalitsemise. Õpilased pöördusid õpetajate poole alati ees- ja isanime nimetades, nagu see oli tollal Venemaal üldiselt tavaks.

Nagu alati koolides, nii ka Rakvere Seminaris olid õpetajail oma hüüdnimed, mida õpilased kasutasid. Nii oli mustade juustega ajalooõpetaja hüüdnimeks „mustapeaga vasikas”, vene keele õpetajat hüüdsime omavahel „kuh-jaks”, kuna tema pea meenutas naerist juurtega ülal – usutavasti Gogoli „Surnud hinged” mõjutusel. Eesti keele ja muusikaõpetajat kutsusime lihtsalt „poisiks” – arvatavasti tema väga noorusliku ilme pärast, jne.

#### Kooli kord.

Nagu eespool oli öeldud, valitses seminaris kindel kord. Hommikul oli ärkamiseks kindel kellaaeg, millele järgnes pesemine ja hommikueine. See koosnes alati poolest naelast saiaist ja kohvist. Õppetöö algas alati hommikupalvusega, milleks kõik õpilased – ka väljaspool elutsevad – kogunesid saali ja rivistusid: luterlased vasakule ja õigeusklikud paremale poole! Luterlased laulsid ühe või kaks salmi lauluraamatust ja õigeusulised omamoodi. Enamasti viibis ka direktor kohal, kõnelemata korrapidajast õpetajast.

Pärast mõnetunnist õppetööd oli lõunaoode söögisaalis pikkade laudade taga. Kaasaistujaks oli alati selle päeva korrapidaja õpetaja, kes sõi koos õpilastega; ainult vene keele õpetaja ei puudutanud kunagi toitu. Mispärast – seda ei tea! Seejärele jätkusid tunnid uuesti klassides kuni suure söömaajani. Toit oli üldiselt hea. Lõuna koosnes alati mingist liha- ja magussöögist. Pärast sööki oli vaba aeg kuni kella seitsmeni. Õpilased tohtisid minna linna jalutama. Suitsetamine, muidugi ka viinavõtmine oli kõikjal kategooriliselt

keelatud. Keelatud oli ka linnas tütarlastega kohtumine, kuid see toimus siiski, enamasti linna kõrvalisematel tänavatel. Oli ka „sissekukkumisi”. Sel juhul kutsuti õpilane õpetaja juurde, kes tegi talle kõva „peapesu”, kuid kuuldavasti sissekukkumised siiski mingi suurema katastroofiga ei lõppenud.

Pärast kella seitset algas õppimine, igal õpilasel omaette. Olgugi et oli ette nähtud kindel magamamineku-aeg, võisid soovijad siiski õppimist vagusasti jätkata oma klassiruumis.

Vormiriietuse kandmine oli õpilastele sunduslik: kõrge kraega must kuub, mustad püksid ja lai pandlaga vöö, millel oli kolm tähte: BUS, mis tähendasid Rakvere Õpetajate Seminari algustähti vene kirjaviisis. Peas tuli kanda

tärniga vormimütsi. Suure osa õpilaste juures kippus maad võtma isesugune toretsemine; linnaminekul hakati kandma musta keepi ja mütsi ülemise laia ääre üle lumivalget katet. Keebi ost toimus muidugi toretseja omal kulul.

Direktori kohta olgu märgitud, et olgugi venemeelne, pidas ta eesti õpilastest palju rohkem lugu ja noomis vene õpilasi nende lodevuse ja korratuse pärast, seades eestlasi alati eeskujuks.

Lõpuks olgu veel märgitud, et vene seminar ei andnud õigust astuda ülikooli. Kes viimast soovis teha, pidi umbes pooltes ainetes tegema täiendavad eksamid.

1917. aasta revolutsioon keeras kõik kummuli, ka veneaegse Rakvere Õpetajate Seminari.

Leonhard Vahter

## MÄLESTUSKILDE RAKVERE ÕPETAJATE SEMINARIST

1918. a. sügisel avati Rakvere linna Poeglaste Gümnaasiumi ruumes Pikal tänaval eesti asutusena Rakvere Õpetajate Seminari (RÕS) õppetöö õhtukoolina, kuna seminarile kuuluvat hoone- teplokki polnud võimalik kasutamiseks võtta enne põhjalikku remonti. Kooli organiseerijaks ja hingeiks oli varem Pärnu koolides töötanud Voldemar Raam. Õpilased tulid peamiselt Viru maakonnast ja Rakvere linnast. Sinna kogunes ka hiljem Vabadussõjast osa võtnud õppursõdureid. Selle kirju karja homogeenseks silumine nõudis direktorilt ja õpetajailt palju tublit tööd. Aasta pärast oli seminar ruumipuudusel sunnitud lahkuma pooleks aastaks Kunda lähedale Malla härrastemajja. Dir. Raamil ei saanud olla midagi selle vastu, sest talle isegi see meeldis, et hoida seminariste eemal väikelinna „lainetustest”. Pärast romantilist poolaastat Mallas anti RÕS-i hoonestik seminarile üle. Kiires korras teostati re-

mont ja puhastustööd ning toimus mööbli muretsemine ja õppetöö võis rahulikult alata siis juba normaalseis oludes. Ka koolikord sai reglementeeritud ning suures peahoones oli mahutatud 170 seminaristi, nendest 40 tüdrukut internaadis ja peale nende ligi 160 seminari harjutuskooliõpilast kuues õppeklassis. Ruumi ja avarust oli küllaldaselt. Oli suur aula näitelavaga aktuste ja pidude jaoks, kaks võimlat, joonistamissaal, suur ühiskööök ruumika söögisaaliga, kabinetid, rieteruumid, käsitööklassid, ametiruumid jne. Võiks nimetada ka keldrikorrusel asuvat suurt keskkütteruumi, kus „ulakad” poisid ja ka esimestel aastatel mõned vanemad tüdrukud käisid suitsetamas. Unustada ei saa ka saunaruumi, mis asusid õpetajate maja keldrikorrusel.

Õhtupoolikul pärast õppetunde helises seminarahoone „klaverimuusikast” harjutajate kohmakate sõrmede all ja

käis hoogne isetegevusringide töö võimlemise, teatri, käsitöö, loodusteaduse jt. aladel. Kunstiharrastajad kükitasid oma laudade taga ja kusagil töötasid vaikselt „ajakirjanikud”, paljudades opalograafil käsitsi ilukirjas kirjutatud teksti seminari kahele ajakirjale. Selle üks kaastöölistest illustreator töötab tänaseni koolipõlves omatud Kihva Värdi pseudonüümi all tänases Eestis.

Kell 11 õhtul algas seminarihoones majarahu. Internaatlased pidid olema siis oma residentsis ja väljaspoolest koduleel. Direktor Raam käis isiklikult kõik ruumid läbi (mitte internaadis), sulges lahti jäetud aknad ja kustutas elektrituled, kus seda polnud tehtud.

Seminar hoolitses ka hoonete ümbruse ilu eest. Seda ülesannet täitis aednik, keda abistasid kevaditi ka õpilased õpetöö korras. Sellega kaasvalt tekkisid siia-sinna hekid ja peahoone ette lilledest kirev suur ovaalne kühmuke nn. klump. Majade esise ringtee ja linna viiva tee äärde istutati ühel kevadel kõrgekasvulised käevarrejämmedused pärnad, mis on nüüd kindlasti täis kasvanud ja varjavad kogu allee.

Seminaril oli algaastatel ka hobune ja hobusemees. Kuna seminar oli linnast umbes 1,5 km eemal, siis oli vajadus viia ja tuua posti, toiduaineid ühiskõrgile, jäätmete ja tuhavedu ja muud. Köök kasutas jäätmeid väga ökonoomselt. Nende toidud kasvatati õppeaasta jooksul 2-4 kesikut. Köök kuulus algul inspektrissi ülevaatuse alla, kuid pea tuli „kõva käega” perenaine, kelle juhtimise all töötasid kaks kokka ja abijõududena iga päev kaks toidulolevat õpilast köögitoelistena.

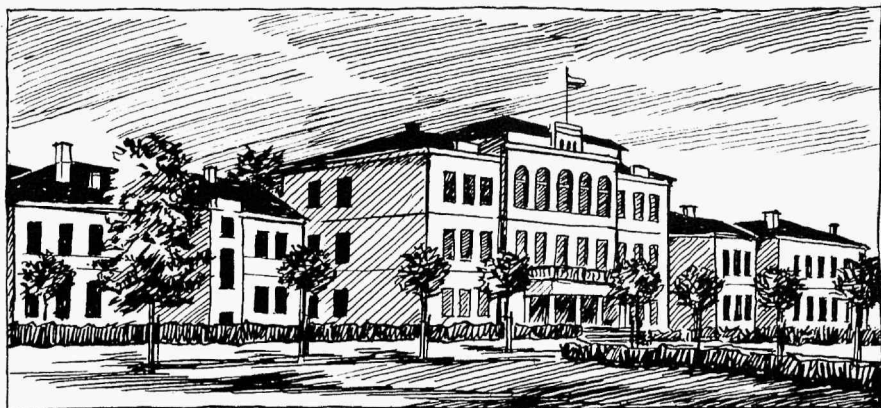
Kooli organisatsiooni juhtimise tipp oli õppenõukogu. Igal klassil oli õppejõududest klassijuhataja, kes viis oma klassi õpilased kuni abituuriumini. Õpilaste õiguste kaitsjaks oli õpilaste seast valitud klassivanem, kes oli tavaliselt patuoinaks, kui midagi juhtus klassi õpilastega ebakorrapäraselt. Igal

koolipäeval oli klassis korrapäev, kes vaheaegadel avas tuulutamiseks aknad, jälgis põrandapuhtust, et õppevahendid oleksid tunniks kohal ja kabinettides aparaadid hakkamas jne. Igal eriharrastusringil oli oma hooldaja-õpetaja, kelle algatusel ringitöö suunda võttis. Nii oli teatriringil mõnda aega näitejuhiks emakeeleõpetaja, kes vajaduse korral kutsus ka kutselisi näitlejaid kursust andma. Nii oli paaril korral „Estonia” näitleja Hilda Gleser ja kord Rakvere näitleja-jumestaja Oskar Selihov (hiljem Seliaru). Ka ajakohastati näitelava ülal saalis ning esimesed moodsad dekoratsioonid valmisid joonistamisõpetaja kunstnik Arno Vichvelini näpunäidetel. Esimestest lavastustest on meeles: Kunderi „Kroonu onu”, Koidula „Säärane mulk”, Vilde „Pisuhänd” jt. Teostati ka väljasõite segaeeskavaga pidudega. Neist meeldejäädavam on Ruttoffi „Vastu vett” koos naisvõimlemise ja topeltkvarteti ettekannetega Kadriinas.

Näidendite alal jõuti seminaris ka Pakkala „Parvepoisteni”, Kitzbergi „Libahundini” ja Molnári „Hundini”, rääkimata Lutsu ühevaatuslikest või siis Blumenthali-Kadelburgi jantidest. Hakkama saadi ka Raudsepa „Mikumärdiga”. Tekste laenutati Tallinnast Tavet Mutsu laenuraamatukogust. Isegi seminari endise õpilase Jaan Lemetsi koostatud näidend „Kurikaküla kultuurikandjad” lavastati Vilistlaskogu poolt.

#### MÄNGUGA KOOS KÄIS KA LAUL

Esimese laulu- ja muusikaõpetaja Ch. Kreeki järglane trompetist R. Vilmanen organiseeris kohe kogu seminari ulatuses segakoori, meeskoori ja ka naiskoori ning mees-topeltkvarteti. Tema tööd jätkas Joh. Diekvart. Pärast teda aga asus ingerlane Evert Mesiäinen seminari muusikaõpetajaks, kes oli tüse muusikateoorias kui ka vokaalmuusikas ja koorijuhtimises. Ta oli oma muusikalise hariduse saanud Soomes Jyväskylä seminaris prof. Siuhkose



*Rakvere Õpetajate Seminari hooneteplokk*



*Rakvere Õpetajate Seminari lõpetajaid peahoone ees 1977. a. suvisel kokkutulekul*

juures. Nii oli ta võimeline seminari kooriga üllatama rakverlasi igal kevadkontserdil eesti ja soome kooriliteratuuriga. Aegajalt esitas ta ka oma loomingut, mis oli täis hoogu ja koloriiti.

Temale lisanes veel instrumentaalmuusika õpetajana (viilul) Õunapuu, kes Mesiäisega koos organiseeris seminari sümfooniaorkestri. Mesiäinen oli laulualal väljapaistev pedagoog. Ta pani

noored ja lapsed laulma ja tema õpetamisviis oli huvitav. Erilist rõhku pani ta muusikateooriale ja hääleseadmisele.

Klaverimängus saavutati algul edu pr. Nurga abil. Kui aga asja juurde asus pikemaajaliselt prl. E. Vasiljeva, muutus nõudmine klaverimängus eriti sõrmeharjutustes ja mängutehnikas. Talupoiste kohmakad sõrmed ei tahtnud kuidagi sõna kuulda, nagu soovis vanapreili Vasiljeva. Viimati seati asi nii, et klaveril nõrgematele anti võimalus Evert Mesiäise õpetuse all tiristada harmooniumi „Punsheli” kirikulaulude noodikogust, aga ka mujalt lihtsamaid palasid, kusjuures ei olnud mõõduandev mängutehnika.

Vokaalmuusika alal tõusis seminarist eesti muusikamaailma varsti Ella Nõmtak koloratuursopranina ja hiljem tema noorem õde Milli Nõmtak-Borgström kui spuret Pärnu „Endlas”.

Mitmed Mesiäise koolist läbi käinud seminaristid olid võimelised oma teenistuskohdades õpetajatena juhtima laulukoore ja orkestreid, rääkimata koolide lastekooredist. Nii võiks nimetada Enn Saluveeri, kes praegu Inglismaal, ja Evald Tammaru, kes elab USA-s. Viimane lõpetas ühtlasi ka Tallinna Konservatooriumi koorijuhtimise- ja puhkpillideklassis. Instrumentaalsoliste aga siiski seminarist muusikaparnassile ei pääsenud, mis oli tingitud maakoolide õpetajate tööoludest, kuna raske oli pääseda kas Tallinna Konservatooriumi või Tartu Muusikakooli. Algkoolide koorilaulualal aga saavutasid seminarilõpetajad mõne aasta kestel suurt edu, misugust toonipuhtust ja kõla polnud enne kuulda.

### KUJUTAV KUNST, JONISTAMINE, KÄSITÖÖ

Kujutava kunsti põllul andis esimese lihvi kunstnik Eduard Ole, kes praegu kõrges vanaduses elab Rootsis. Oma voolavas vesivärvi-tehnikas oli ta haruldaseks eeskujuks ja inspireeris õpilasi, kel oli joonistamise- ja kunstiannet. Õhtustel jalutuskäikudel Rägavere

metsateedel ta rääkis ja rääkis kunsti-ajaloost, kunstiteooriast ja kuulsate kunstnike töödest. Temale järgnes graafik Gustav Mootse, heatahtlik ja sõbralik, kes pani pearõhku perspektiivile ja stiliseerimisele. Siis oli Jüri Riis, kes hiljem rändas Ameerikasse. Tema andis loomade skitseerimisele ja voolimistehnikale tüseda aluse. Ta oli lihtne ja heasüdamlik õpetaja ja õpilaste poolt lugupeetud. Tema õhtustest joonistusgrupitundidest olid paljud huvitatud. Hiljem USA-s temaga kokku puutudes oli ta väga huvitatud oma endistest õpilastest seminaripäevilt.

RÕS-i viimaseks joonistamisõpetajaks oli kunstnik Arnold Vichvelin, kes oli vastand Jüri Riisile ja Gustav Mootsele. Ta oli alati hästi rietatud ja välimusest kui ka kommetelt täielik gentleman. Kuid tema ja õpilaste vahel ei olnud erilist sidet. Oma õpetusega ta viis kunstiannelised seminaristid esmalt kipskujude ja hiljem elavate modellide abil anatoomia, kompositsioonfiguuri ja portree alal sellisele tasemele, mille kohta hiljem Ed. Ole tunnustas üht seminaristi, Lui Läti, kui kunstnikku, ehkki see noormees polnud kunstikooli uksest sisse saanud.

Rakvere Seminari lühikestel eluaastatel (1918-1932) töötati printsiibil: kõik peavad kõike õppima, aga mitte samavõrdselt! Mitmekülguse saavutamiseks tuli igal õpilasel tunda kavasolevate õppeainete metoodikat ja siis vastavalt sellele teostada praktilised ülesanded. Nii näiteks alustati käsitöös raamatukõitmiseks „dekoratiivpaberi” värvimisega Riia Polütehnikumi lõpetanud ja Saksamaal täiendanud Theodor Brandt'i juhatusel. Sealt edasi tuli siis raamatukõitmine ja pärast seda mitmesuguste õppevahendite valmistamine füüsika-, keemia- ja looduslookabinettidele. Seejuures ei tehtud vahet meesega naisõpilaste vahel, isegi mitte puutöölal. Oli ette teada, et koolides, kuhu minnakse, on õppeabinõudest puudus ja seal pidi aitama noorte õpetajate

tööoskus. Ka naiskäsitöös pakuti tüdrukutele tublit oskust mitmel alal, isegi tavalises lappimises ja nõõbiõmblemises. Viimaseid isegi poistele mõnel õppeaastal, kes seda siivisid. Õpetajaks oli kauemat aega pr. Pärl. Tema korraldusel toimus peaaegu igal kevadel naiskäsitöönäitus. Halvasti käis siis selle tüdruku käsi, kel ei olnud küllalt töid välja panna.

Ei puudunud ka kodukaunistamise ja kulinaarkunsti õppetunnid vabatahtliku õppeainena õhtupoolikul. Nii omandati oskust koolimaja ümbruse kaunistamises, ka lillede kasvatamises toailillede kui ka õuelillede alal. Kokakunstis praktiseeriti lihtsamaid ja rahvuslikke toite, seda peamiselt meesõpilasile, kuid tüdrukuile ka piduroogi. Selle alaga seoses olid kavas ka lauakombed ja lauakatmine.

#### AKADEEMILISED ÕPPEAINED JA ÕPETAJAD

Loodusloo alal oli pikemat aega õpetajaks darvinist Jüri Erm, kes oma tööd võttis väga tõsiselt. Oli tüüpiline vana-pois, asjalik ja kuiv. Tema avas looduse oma õpilaste silmadele. Füüsikat ja matemaatikat õpetas mõned aastad Gerhard Kuldvere, kes oli muhe mees ja seetõttu hüüti teda „Onkuks”. Kõrgema matemaatikaga ta õpilasi palju ei vaevanud, sest ta oli teadlik, et algkooliõpetajale seda ei lähe kunagi elus vaja. Ta aga pani suurt rõhku matemaatikametoodikale. Ta tuli koos Teise maailmasõja põgenikega USA-sse. Tema lahkumisega seminarist tuli matemaatika- ja kosmograafiaõpetajaks Kalev Ratasepp, kelle nõudmised eelmisest olid palju suuremad, kuid ta ei omanud erilist kontakti õpilastega, kuna oli sageli oma väljendustes terav. Kui mõnel midagi halvasti läks, siis armastas pilgata. Muidu suurte teadmistega ja mitmekülgne.

Inglise keele õpetajaid käis läbi mitu. Nimetada oleks esimesena laia, musta lõuahabemega šotlast Mr. Petersi, kes hiljem läks Tartu Ülikooli lektoriks.

Tundi alustas ta alati pataka pildiajakirjadega küll Šotimaast, Walesist, Inglismaalt ja Iirimaaalt. Neid ta kasutas osavalt ja huvitavalt, andes seega ülevaate nende maade elust, kommetest ja kultuurist. Oli huvitav mees ja meelde jäi ta mitmekordne „“, kui ta luges „Round and round it goes, turning all the day...”.

Temale järgnes äsja ülikooli lõpetanud noor ja sümpaatne Erika Ungerson, pärastine Vihman, kes oli ainult mõned aastad seminari õpilastest vanem. Tema algatusel võeti läbi Oscar Wilde'i „Selfish Giant” ja Wells'i „Time Machine”. Viimast loeti, tõlgiti ja analüüsiti kuni tüütuseni. Tõlkimiseks oli ühes klassis keegi „tarkpea” leidnud vastavate juttude eestikeelsed väljaanded ja „tõlkimine” läks siis libedalt. Erika Vihmani vahekorid õpilastega oli väga kodune ja teda armastati õpetajana kui ka hea nõuandjana-kasvatajana.

Keegi meist ei võinud sel ajal aimata, et kunagi elus võib nii väga inglise keelt tarvis minna. Sellele „basic english'ile” oleme meie aga kõik nüüd inglise keelt rääkivates maades oma ingliskeelse kõne rajanud. Tänu seminarile!

Üldajaloo alal osutus seminar algaastatel veidi lünklikuks õpetajate alalise vahetuse tõttu. Seda ainet õpetas algul dir. Voldemar Raam, temale järgnes Gustav Rosenberg, kes rõhutas eriti Suur-Saksa ajalugu koos Balti ajalooaga, kuna temas oli tegemist tugeva balti orientatsiooniga. Ta asus hiljem Tallinna Saksa Gümnaasiumi direktoriks. Siis tulid värsked ülikooli lõpetajad ja asi edenes sujuvalt. Sügava mulje Eesti ajaloo alal jättis Jüri Parijõgi, kes oli asunud Seminari Harjutuskooli juhatajaks ja seminari koduloo- ja ajaloometoodika õpetajaks. Suurt arvu ajaloole andis seminari raamatukogu, kus oli küllalt saksa- ja venekeelset ajaloolist kirjandust uurimiseks ja referaatideks. Seminari viimastes klassides (5. ja 6.) muud polnudki kui referaatidega esine-



mised, millele järgnesid kaasõpilaste arvustused.

Psühholoogia- ja filosoofiaõpetajaks oli dr. Egon Pallon, ühtlasi Rakvere Kolmainu koguduse õpetaja. Oli küll veidi balti-saksa orientatsiooniga, kuid paljupakkuv oma tundides ja väga lugepetud õpilaste poolt. Tema tunnid olid laetud huvitavate probleemidega ja küsimustega, mis sundisid kuulama. Sageli ta ise aine käsitlemisel unustas aja, et tund on juba läbi ja ärkas siis, kui teine õpetaja tuli klassi oma tundi andma. Imekombel kõik see, mis ta esitas, salvestus müllu kuni tänapäevani. Ta suutis anda õpilastele tugevat enesekindlust ja äratas huvi filosoofia vastu, mille ajel mitmed uurisid Schopenhauerit, Kanti jt.

Saksa keele alal meenub endine Peterburi Paažide Korpuse keeleõpetaja Raoul Malsh, kelle eesti keel oli algul kaunis vaevaline, kuid visa tööga parandas seda tublisti. Kahjuks oli ta alkohoolik ja seetõttu peidi aasta pärast lahkuma. Oli väga heatahtlik ja aitas nõrgemaid õpilasi eraviisil tasuta. Tema järgnes suurte teadmistega, nõudlik, aga ka kurja sõnaga R. Linau-Linno, kui tundideks polnud ette valmistatud. Tema eesti keel oli ka tugeva aktsendiga. Tema pani aluse saksa keele grammatika õppimisele, mis oli unarusse jäetud. Tema nõueteni oli raske jõuda. Väike kartus põles alati südames, kui ta klassi tuli, et mis nüüd juhtub. Meelde on jäänud veelgi tema „grammatilised värsid“: Mit, nach, nebst, samt... jne. schreibt man mit dem Dativ nieder jt. Suurt rõhku pani ta saksa klassikutele, eriti Goethele, keda ta nähtavasti jumaldas.

Saksa keele õpetajana tegutses ka Voldemar Raam sel perioodil, kui ta vabatahtlikult maha pani direktori ameti, 1923. a. sügisest kuni 1928. a. sügiseni. Mis põhjusel see sündis, jäi õpilaskonnale teadmatuks. Raami keeleõpetusemeetodi järgi võis õpilane peagi jõuda algelise konversatsioonini,

kuna ta kasutas kõneharjutusi, mille teemad olid võetud igapäevases elust.

Raami eemalejäämisega direktori ülesannetest, tuli sellele ametialale Narva Gümnaasiumi dir. matemaatik Aleksander Rikken, kes õpetas ka ühtlasi matemaatikat. Sa taevas, siis algas alles tuupimine, kuna keevadel oli lõpetajail ees matemaatikaeksam.

Eesti keele õpetajaid oli mitu. Neid tuli ja läks. Pisivamaks jäid Hildegard Kasvandik ja prl. Vanaveski. Kasvandik kandis ka peale G. Rosenbergi lahku mist inspektori ametikohustusi. Ta ei olnud mitte niivõrd keeleõpetaja kui kirjandusteadlane ja kriitik. Abielus matemaatikaõpetaja Kalev Ratasepaga. Pärast Rakvere Seminari sulgemist 1932 asus õpetajaks Tallinna Seminari. Vene keel jäi seminari õppekeelest välja alates 1929. aastast, kuna see oli vabatahtlik aine ja keegi enam ei soovinud seda õppida.

Võimlemise ja kehakasvatuse alal poistele oli kauemat aega õpetajaks Berliini Kehakasvatuse Ülikooli lõpetanud Theodor Anderson, kes oli mitmekülgne sportlane, criti hea ujuja ja suusataja. Tütarlastele õpetas prl. H. Jürisson. Seminari sulgemisel läksid nad mõlemad üle Tartu Pedagoogiumi.

#### PRAKTIKATUNNID

Seminari kuuest õppeaastast neli esimest kuulusid üldainetele, kuna kaks viimast pedagoogilistele. Juba neljandast õppeaastast alates hakati harjutuskooli (seminari algkool) klassides tundede pealt kuulama, kuidas õpetajad õppeaineid käsitlevad. Hiljem toimus selle üle koos vastava aine metoodikaõpetajaga arutus. 5. ja 6. õppeaastal algasid seminaristid juba ise tundide andmisega, nn. praktikatunnid. Selleks tuli koostada antava tunni aines vastav konsept minutilise ajajaotusega 45 min. õppetunni kesteks. Kui see oli harjutuskooli aineala õpetaja ja seminari metoodikaõpetaja poolt heaks kiidetud, võis praktikant asuda tunniandmisele. Ega see nii lihtne polnudki, ku-

na ligi 30 oma klassi kaaslast, harjutuskooliõpetaja ja seminari metoodikaõpetaja olid pealtkuulajad ja hiljem arvustajad. Vahel juhtus ka nii, et asi kippus rappa minema, siis andis abi algkooli aineõpetaja.

Pärast tundi oli siis tehtud töö lahkamine, esmajärgus vigade otsimine, kusjuures selgitati, kas praktikant saavutas tunniga ülesseatud sihi. Selle arutluse juures mõnikord mindi isegi teravaks mõne klassikaaslaste poolt. See kõik aga tuli alla neelata ja võib-olla sellest oli isegi kasu... Mõnel, kes ei olnud küllalt musikaalsed, oli hirm laulutundide ees, sest Mesiäinen nõudis laulutunni andmist ka ilma mänguriistata. „Miini” otsa aga siiski sellega keegi ei läinud. Ja kui läks, siis see veel ei plahvatanud. Üldse tuli seminaristidel anda kahe viimase õppeaasta kestel umbes 15 praktikatundi.

Ülevaate saamiseks koolide tööprobleemidest saadeti kevaditi korduvalt lõppklassi õpilased koolidesse nädalaks ajaks, kus nad töötasid tunniandjatena peaaegu kõikidel algkoolis õpetatavatel ainealadel. Selle praktikanädala kohta esitasid nad seminarile hiljem kirjaliku aruande. See moodus oli tulevastele õpetajatele suure praktilise väärtusega.

#### ÕPPEREISID JA KÜLASTAJAD

Oluline osa seminaris oli kanda ka õppereisidel, mis olid omakorda klassi õppetöö täiendajaiks, õpetades vaatlema, kuulama, mõtlema ja mõistma. Nii külastati Rakvere kohtumajas kohtuprotsesse, linnavolikogu koosolekute arutlusi, tutvuti pankade tehingutega, sõideti teatrietendustele Tallinna jne. Haaravad olid kevadised mitmepäevased ekskursioonid kodumaa vaatamisväärsustega (loodus, linnad, ajaloolised ehitused) tutvumiseks. Need toimusid tavaliselt pärast koolitöö lõppu ja sage li olid seotud pikkade matkadega, nagu Viru rannajoont mööda Narva-Jõesuust Toilani või siis elamusrohke laevasõiduga Tartust mööda Emajõe Peipsini ja edasi mööda laia veevälja

Vasknarvani. Meeldivad olid matkad Lõuna-Eesti mägismaile. Sügavat salapärasust sisendasid Petseri kloostriga ajaloolised hauakambrid. Nii kuue õppeaasta kestel salvestus mällu palju vajalikku nendest õppereisidest, millest oli pärast suur kasu õpetajana. Ka üle lahe Soome viisid mõnel kevadel õppereisid hõimusuhteid looma.

Omaette uudsust ja elevust seminarilellu tõid külastajad. Need sisendasid pildupäeva meeleolu. Nii külastasid 20-date aastate kestel paaril korral Soomest gümnaasiumi ja seminaride lõppklasside õpilased, kellega loodi sõprussidemed. Käis külas Tartu Õpetajate Seminari klass, kellega toimus pingerikas võrkpallivõistlus ja võitjaiks jäid külalised. Ka mitmed kirjanikud, taidurid ja teadlased olid tere tulnud. Nii võiks nimetada kirjanik Aino Kallast, kes kandis ette oma teoste katkendeid. Meelde on jäänud tema sügava kaasaclamusega ettekanne „Bernhard Riivesest”. See oli elamus, mille juures täissaal oli surmvaikne. Käis luuletaja Jakob Liiv, prof. Mathias J. Eisen, loodusteadlane prof. Mathiisen ja paljud teised. Need tunnid sisustasid tublisti õppetööd ja inspireerisid õpilasi. Tore oli kord ka ühel õhtul saali kogunenud kooliperel näha kolme tolleaegset seminari direktorit — Juhan Tork (Tartu), Ants Roos (Tallinn) ja Voldemar Raam (Rakvere) — otseku oma sõnavõttudega kopeerimas „Eesti vannet” (Kreutzwald, Faehlmann, Nocks), seminari kasvandikele helgemat tulevikku soovides.

#### ÕPILASTE ISETEGEVUS

Õpilaste isetegevus oli nimetamisväärtne. Isetegevusringidest 20-date aastate kestel, mis tegutsesid õppenõukogu poolt kinnitatud kodukorra alusel, oleks välja tuua järgmised: Naturalistide Ring, mille liikmed tundsid erilist huvi looduse ja selle nähtuste vastu. Korraldati selleteemalisi referaatõhtuid, anti välja jõudumööda vastavat ajakirja ja koostati herbaariume, kivin-

dite kogusid jm. Esimeheks oli aastaid Ain Nurk.

Spordiring tegeles kergespordiga, riistadel võimlemisega, võrkpalliga, jalgpalliga ja talvel suusatamisega. Korvpall ei olnud siis veel koolides moes. Korduvalt võeti osa ülevirumaalistest ja üleriigilistest koolidevahelistest võistlustest. Ka maletamine kuulus selle ringi juurde. Selleaegsete esimeestena oleks nimetada Viktor Turp (hilisem maalikunstnik) ja Riho Lahi (hilisem illustraator).

Karskusring tegeles karskus- ja noorsooliikumise küsimustega, korraldades samadel teemadel vaidluskoosolekuid ja võistluskirjutusi. Ka võeti osa Noorsoo Karskusliidu poolt korraldatud üleriigilistest kirjutamisvõistlustest noorsooliikumise ja karskusküsimuste teemadel ja noorsookongressidest. Kirjutuste alal toodi ka auhindu seminarile (Joh. Selihov ja Aug. Vassil). Üks esimehi oli Osv. Emback, praegune Gaston O. Randvee ja enne teda Karl Aun.

Hilisema ringina tekkis juurde Pedagoogikaring humanitaar- ja kasvatusküsimuste alal, mille tegevus seisnes peamiselt diskussioonkoosolekutes. Ka puudutati seal aktuaalseid päevaprobleeme ja valitsevat elustiili. Selle ringi kaasabil sisustati ka näitelava ja esimehe Ain Nurga agaral ettevõttel õnnestus saada Narva Kalevivabrikult meeldiv kirsipunane eesriie.

Veel tegutsesid naiskäsitöö- ja kunstiringid oma aladel õpetajate juhatusel, mille saavutusis hinnati ka õppeeduna. Kõik need tegevusalad toimusid õhtupoolikul pärast õppetunde. Nii „kees” seminaris elu varastest hommikutundidest kuni hilisõhtuni. Seal valmistati ette järgmiste päevade õppetundideks, olid orkestriharjutused, klaveritunnid, klaveri-harjutustunnid jne. Ühe sõnaga – kogu maja sumises ja helises tegevusest. Nii kasvas ja „studeeris” sõbraliikus koostöös, abivalmiduses ja üksteise mõistmises tulevane „maasool”, et tugeva pagasiga koolipõllule minna. Sel-

les kollektiivses stuudiumis, mängudes, võistlustes ja õppetöös (ka kerges romansis) kasvas ja kristalliseerus poisse ja tüdrukuid ühendav vaim – seminari vaim –, mis jäi ühendajaks ka pärast kooli lõpetamist ja seob veel nüüdki, kui ollakse hajutatud laiali üle kauguste.

Enamik lõpetajaid, kõik laetud kõrgete pedagoogiliste ideaalidega, tungil töötahet ja elurõõmu, asusid õpetajate-na Virumaa algkoolidesse ja mõned ka kaugemale. Nende tööedu oli kohe märgatav nii kooli- kui ka seltskonnatöös. Oma positiivse ellusuhtumisega ja ajakohaste töövõtete ga lõid nad kohe usalduse ja ühendava sideme õpilastega ja maaseltskonnaga.

Väike osa lõpetajaid aga siirdus edasi õppima Tartu Ülikooli. Nii andis RÕS 14 tegevusaasta kestel (1918-1932) väärtusliku annuse Eestile kasvatuslik-õpetuslikul ja rahvuslikul tööväljal.

Seminari valge hooneteplokk Rakvere linna ääremaal, kolm suurt maja, neist keskmine imposantne kolmekorruseline peahoone, on sõjakeerises püsima jäänud. Andmete järele olevat sinna tehtud juurdeehitusi ja seal töötab edasi kool. Palju on aga seal muutunud, mis on meile võõras ja vastuvõtmatu. See on valitsev vaim ja ideoloogia Eesti kasvava nooruse mõttemaailma ja hoiaku ümbertransformeerimiseks Nõukogude-Vene tööriistaks.

Rakvere Õpetajate Seminari eestiaegse ajaloo on koostanud endine õpilane Ain Nurk. See on käsikirjas paigutatud Rakvere Koduloo Muuseumisse ja ootab avaldamist, millal ajad seda lubavad.

#### SEMINARI HOONETE PLOKI SAAMISLUGU

Seminari asutamine Virumaale Rakvere linna kerkis päevakorrale Vene tsaarivalitsuse ajal 1910. a. Selle põhjustas suur pedagoogilise eelharidusega õpetajate puudus kogu Põhja-Eestis. Ainuke õpetajate seminar, nelja õppeaastaga ja vene õppekeele ga, töötas siis

Eesti maa-alal Tartus alates 1878. a. Et siia abi tuua, selleks oli toleaege õp-pekonna kuraatori kavas kohe kahe seminari ellukutumine. Need pidid tulema keskustesse, kus oli vene päritoluga elanike arv ülekaalus, et võimaldada vene rahvusest noortele õpetajakutse omandamine, kes siis edaspidi oleksid hakanud eesti noorte seas tegema venestamistööd. Üheks seesuguseks seminari asutamiskohaks oli ette nähtud Narva eeslinn Joaoru ja teiseks Peipsi ääres Mustvee, kus mõlemas olid vene- lased ülekaalus. Mustvee aga langes ko- he plaanist välja ja püsima jäi Joaoru. Ka seegi luhtus, kuna seal ei olnud või- malus saada soodsat maa-ala. Nii tuli kõne alla Rakvere, kus linnavalitsus andis kohe tasuta nõutava maatüki linna- äärsel väljakul metsa serval hoonete

ehitamiseks ja katseaedade rajamiseks. Ehitustegevusega alati alles 1913. a. sügisel, kuna uue seminari õppetöö al- gas juba 1912. a. oktoobris Tartu täna- val erahoones esimese klassiga (30 õpi- last). See oli vene õppekeelega ja direk- toriks oli venelane A. Orlov ja niisamu- ti ka enamik õpetajaid. Imposantne koolihooneteplokk, mis kuulus tolle- aegsete koolihoonete parimate hulka Baltikumis, valmis alles 1915. a. sügi- seks ja õppetöö võis uues majas alata juba nelja õppeaastaga. Nimetatud andmed pärinevad RÕS-i lõpetaja Ain Nurga uurimustest, mille ta on avalda- nud 1978. a. Nii täitub k.a. RÕS-i õppetöö algusest 70 aastat, mis haarab mitut ajajärku.

Atso Matkur (†)

**Märkus:** Atso Matkuri kirjutise töötas ümber ja seadis trükivalmis „Bülletääni” toimetusliige Gaston O. Randvee, kes on ka Rakvere Seminari lõpetanu (1928).

## T Ö Ö V Ä L J A L T SUVEKURSUS 1981

igasuviseid kursusi eesti õpetajatele ja noortejuhtidele Rootsisis on korralda- tud nüüd juba rohkem kui aastakümne jooksul. Nende tähtsus peale teadmiste värskendamise ning laiendamise nii üksikainetes kui ka õppemetoodikas on seisnud eriti ka kontaktide uuendamise eesti koolides töötavate pedagoogi- de vahel üle Rootsi ja neile ühiste päe- vakorral olevate probleemide arutelus. 1981. a. kursused peeti Koolide Pea- valitsuse ja Eesti Komitee Kooli- ja Noortetoimkonna ühisel korraldusel 7.-14. augustini esimest korda Björkö- l eesti laste suvekodus „Kungla”. Kaunis koht asub Läänemere kaldal Põhja- Roslagenis kolm tundi bussisõitu Stok- holmst. Ümbrus võimaldab ujumise ja paadisõidu kõrval metsavahelisi jalu- tuskäike ja pallimängu muruväljal.

Hommikused kümbelused saunas paku- vad mugavale linlasele vaheldust ja vir- gutust. Kõike seda kasutati ja nauditi mõnuga, eriti kuna kohapealne abival- mis eesti personal tegi viibimise „Kunglas” ka väljaspool loenguraame omavaheliselt koduseks. Õppe- ja dis- kussioonitunnid kestsid iga päev kella 9-st kuni kella 19-ni, lantš ja lõunava- heaeg muidugi kaasa arvatud.

Kursused avati eesti lipu heiskamise- ga suvekodu vardasse ja sissejuhatava sõnavõtuga kaaskorraldajalt Heinrich Margalt. Nimetaksime siin kokkuvõtli- kult lektoreid ja käsitletud aineid tä- hestikulises järjekorras. — Anne-Mari Asker õpetas liikumistehnikat ja lödve- nemist. Nii õpilastel kui lektoritel tuli aktiivselt kaasas olla häälekooli ja hin- gamistehnika harjutustel. — Professor

Teodor Künnapas tutvustas käesoleva sajandi tähtsamaid filosoofilisi voole: fenomenoloogiat ja eksistentsialismi, Husserli, Heideggeri, Jaspersi, Sartre'i ning Marceli õpetusi. Lühidalt puudutas ta ka analüütilist filosoofiat, marksismi ja neotomismi. — Eesti keele grammatikas on 1981. a. teostatud Eestis uusi tähtsaid muudatusi. Mitmete seni ainuõigete vormide kõrval on lubatud tarvitada paralleelvorme, nimelt seal, kus üldkeeles on esinenud erinevusi kehtivast reeglistikust, millede eemaldamine keelepruugist pole aastakümnete jooksul õnnestunud. Paul Laan tutvustas neid muudatusi lähemalt. Käsitlemist leidis ka praegu kodumaal toimuv uute sõnade moodustamine liitmise ja tuletamise teel. — Aksel Mark, kes on olnud Eesti Komitee esindajaks sisserännuministri juures töötavas nõuandvas kogus, andis ülevaate selle tegevusest. Diskussiooni all nõukogus olid parajasti sisserännanute teise generatsiooni probleemid. Lahendus on muu hulgas püütud leida organisatsioonide loomise ja õpperingide tegevuse laiendamise teel. Siin on eestlaste rahvuslik aktiivsus tänuväärseks eeskujuks. — Eesti kirjanduse loenguil analüüsis Arvo Mägi eriaspektidest lähtudes Karl Ristikivi, Gustav Suitsu, Ilmar Talve ja Arno Vihalemma teoseid. Ristikivi puhul rõhutas A. Mägi ta ajaloolise ainekuga romaani- de ainulaadsust, isegi ka väljaspool eesti kirjanduse piire. Edasi vaatles ta poliitilist tausta ja selle peegeldusi Suitsu ja Talve loomingus ja esitas näiteid Vihalemma sisuliselt rahvaluulepärasest värssidest. — Richard Norvell käsitles ajaloolisi sündmusi seoses Eestiga Teise maailmasõja keerises. Ettekanded aktualiseerisid rea küsimuskomplekse, mis kutsusid esile elavat arutelu. — Aho Rebas tutvustas üksikasjalikult Waldorf-Astoria ja Maria Montessori pedagoogikat. Kuulajate ülesandeks oli esitada motiveeritud seisukohti poolt ja vastu. Oma viimases loengus infor-

meeris A. Rebas riikliku uurimiskomisjoni ettepanekuist erakoolide edaspidise tegevuse suunamiseks. Ilmnes, et selle teotusettepanekud puudutavad ebasoodsalt eesti koole. — Kunstiloengutel tutvuti valitud omapäraste maalingute- ga tänapäeva kunstivooludest, mida Rain Rebase juhendamisel püüti individuaalselt tõlgendada. Rain Rebas vaatles eri loengul Enno Halleki loomingut. Oma ettekandeid täiendas ta valguspiltide näitamisega. — Professor Gustav Ränk pidas kolm ettekannet teemadel: eestluse asend maailmas; eesti kultuuri- maastikud; ajalugu või müüt. Viimati- mainitud teemaga loengus arvestas ta müüdik- kujunenud põhjendamata sei- sukohta, et meil on mongoli algupära, ja samuti tõestamata väidet, et oleme muistse sumeri rahva järeltulijad. Eks- likuks pidas ta ka hüpoteesi, et Eesti- maa aladel valitses kunagi kollektiivne põllundus. — Probleeme seoses uute õpikute väljaandmisega diskuteeriti fil.dr. Johan Ungersoni juhtimisel, kes oli ka kursuste juhatajaks. — Õppeka- vasse kuulusid ekskursioonid suvenit seekord mitte kaugel asuvalle Auhnamaa- le, kus külastati kultuurilooliselt huvi- tavaid kiriklikke mälestisi.

Õhtuti, pärast loenguid, harrastati laulu ja jätkati spontaanseid diskussio- one elutubade intiimsemas miljöös. Peapidu peeti kõnede, ettekannete ja tantsuga.

**Paul Laan**

## **Eesti koolid Rootsi uues erakoolide uurimuses**

Aastal 1979 alustati Rootsi valitsuse poolt riiklik uurimus erakoolide tege- vuse ja tuleviku kohta. Sooviti saada ülevaadet ja lihtsustada ning ühtlustada teotese andmise reegleid.

Uurimus sai ühes osas valmis suvel 1981. Selles osas antakse lühike üle- vaade Rootsi erakoolide arengust ja nende osatähtsusest Rootsi koolide

üldises olukorras.

Möödunud sajandi keskel said Rootsis umbes 2/3 kõikidest lastest käia mõned aastad tavalistes algkoolides. Kõik muu õpetus toimus eraviisiliselt, enamasti kodudes. Nüüd käivad umbes üks miljon õpilasi Rootsi põhikoolides või gümnaasiumides ja umbes 5.800 õpilast käib erakoolides.

Vanasti asutati suurem osa erakoolidest tüdrukute õpetamiseks, kuna keskkoolid ja gümnaasiumid tavaliselt olid ette nähtud ainult poistele.

Täna tegutseb Rootsis 35 erakooli, aga nendest saavad ainult seitse riiklikku toetust — nende hulgas eesti koolid Stokholmis ja Göteborgis. Koolid on peamiselt nelja liiki: keelelised, usulised, pedagoogilised ja internaatkoolid. Eesti koolid arvestatakse keeleliste erakoolide hulka. Viimasel aastakümnel on eriti palju usulisi erakoole juurde tekkinud ja mitmed sisserändajate grupid soovivad ka oma koole.

Eesti koolide toetamist rahaliselt motiveeritakse ms. „humanitaarsetel põhjustel”. Eesti koolide seaduslik reguleerimine on seni olnud tunduvalt vabam kui teistel erakoolidel, mis on olnud peamiselt kasuks meie koolide tegevusele. Uute seaduste kehtestamisel on meile aga tähtis, et need ainult ei piira meie koolide tegutsemisvõimalusi, mis tundub paratamatult, vaid ka annavad õpilastele ja õpetajatele kõik need eelised ja õigused, mis kehtivad teiste koolide kohta.

Ka Rootsi kommunid annavad toetusi erakoolidele. Tavaliselt toetused hõlmavad kooliruumi, õpilaste koolisõite, raamatuid, toitu ja tervislikku kontrolli. Kõik need on kulud, mis kommunidel igal juhul oleksid õpilaste eest tulnud tasuda ka tavalistes põhikoolides. Erakoolid, mis tegutsevad ilma riiklike toetusteta, nõuavad enamasti õppemakse õpilastelt — kuni 8.800 krooni aastas.

Uurimuses vaadeldakse erakoolide olukorda naaberriikides. Norras ja Soo-

mes on võrdlemisi vähe erakoole — umbes nagu Rootsis. Seevastu on aga Taanis 14 % kõikidest koolidest erakoolid. Nimetatakse ka rahvusvahelisi lepinguid, kus Rootsi on lubanud, et vähemusgrupid saavad korraldada oma erakoole Rootsis. Pole aga kusagil lepingutes nimetatud, et erakoolide korraldamine peab toimuma riigi kulul, mis praktiliselt annab riiklikele võimudele suuri võimalusi koolide tekkimist piirata.

Arutatakse, miks üldse toetada erakoole Rootsis ja nimetatakse, et erakoolid lihtsalt on riigile odavamad kui tavalised põhikoolid, et mitmes erakoolis proovitakse uusi huvitavaid pedagoogilisi printsiipe, et mitmetes väikeste resurssidega erakoolides antakse ühiskonnale suure sotsiaalse panuse, et etnilistel vähemusgruppidel on vaja koole oma kultuuri alalhoidmiseks ja et usklikel vähemusgruppidel ka on õigus korraldada oma erakoole maal, kus valitseb usuvabadus.

Edaspidi soovitatakse erakoolide osas kasutada ms. järgmisi toetuse andmise reegleid:

1. Erakoolidel peaks olema enam-vähem sama eesmärk kui põhikoolidel.
2. Toetuse tingimuseks olgu eriline pedagoogika, keel, usk või muu põhjus.
3. Toetus oleneb õpilaste arvust ja ei tohiks ületada umbes 70 % kuludest.
4. Toetus tuleks uutele koolidele anda alles alates neljandast tegevusaastast.
5. Koolid, mis seni on saanud toetust, saagu seda endises ulatuses (Eesti koolid on saanud 99 % kuludest!).
6. Tuleks arendada koostööd erakoolide ja põhikoolide vahel nii õpetajate väljaõppe kui üldise pedagoogilise arengu osas.

Eesti koolide kohta kirjutatakse, et need väärisksid erilist tähelepanu näiteks erilise uurimuse näol, kuna neist võiks saada huvitavaid kogemusi ja teadmisi vähemuste kooliprobleemide kohta ja ka ettepanekuid eri vähemuste kooliküsimuste lahendamiseks.

Õieti ainsaks mureks eestlaskonnale on üks uurijate ettepanek, et „Mis puutub kooli Göteborgis, tuleks komitee arvates kaaluda, et määrata toetusprotsenti eventuaalselt vähendatud organisatsiooni alusel”. See tähendab, et Göteborgi Eesti Koolis on liiga vähe õpilasi praeguse B-vormi alalhoidmiseks ja et tuleks kaaluda õppegevuse organi-

seerimist nii, et kolm klassi koos töötaksid. Selle ettepaneku vastu on muidugi kooli juhatus ja vastutav organisatsioon, Eesti Komitee, energiliselt välja astunud. Seni on ka olnud põhjust loota, et uued erakoolide toetamisreeglid ei raskenda eesti koolide tööd tulevikus.

Aho Rebas

## TUNNUSTUSKIRI ED. KÄRNERILE

Novembris 1981 toimunud Eesti Koolide Keskuse koosolekul andis Gaston Randvee New Yorgi Eesti Hariduseltsi Eesti Koolide juhatajale Eduard Kärnerile üle vastava tunnustuskirja koos kinnise ümbrikuga tema teenete eest täienduskoolide tööpõllul.

Ed. Kärner on olnud New Yorgi Eesti Kooli õpetajaks 30 a. ja sellest ajast viimased 12 a. juhataja. Peale selle on

ta aastaid olnud Eesti Koolide Keskuse liige ja 13. a. Eesti Õpetajate Koondise USA-s esimees. Ta on korduvalt esinenud ettekannetega õpetajate kursustel ja muudel kokkutulekuil. Augustis täitus tal 75 a. eluteed, millest 46 a. on ta olnud õpetajana tegev.

Meil ei ole palju neid, kes on saanud rahvalavagustajana 30 ja enam aastaid Välis-Eestis töötada.



*New Yorgi Eesti Kooli ja Keskukooli raamatukogu avamine veebruaris 1981. Vasakult: Epp Milles, Maret Raamot, Ruth Saarts, Lindold Milles, Ed. Kärner, Aime Andra, Anita Pallop ja Hillevi Obet. Ees: grupp õpilasi.*



*Osalejaid eesti koolide õpetajate kokkutulekul Seattle'is USA Lääneranniku 15. Eesti Päevade puhul 28. juulil 1981. Vasakult: Tiinu Salasoo, Gaston O. Randvee, Viivi Püürisild, Kristi Tanner. Teine rida: Karin Nukk, Aita Salasoo, Tiinu Jääger, Helbe Meyer ja Alex Eelrand. Puuduvad: Evi Kuuse, Elmar Aru, Hilja Teose, Alice Naelapea, Evi Lepik, Hilda Estam ja Lehti Merilo.*



*„Bülletääni” toimetus lehitsemas aprillis 1981 EÕK juubeliaasta värsket numbrit. Vasakult: Udo Juuno, Heinrich Mark, Leida Rosenthal-Sulg, Herman Rajamaa, Marje Tui-Lund, Henno Kirikmäe ja Paul Laan.*

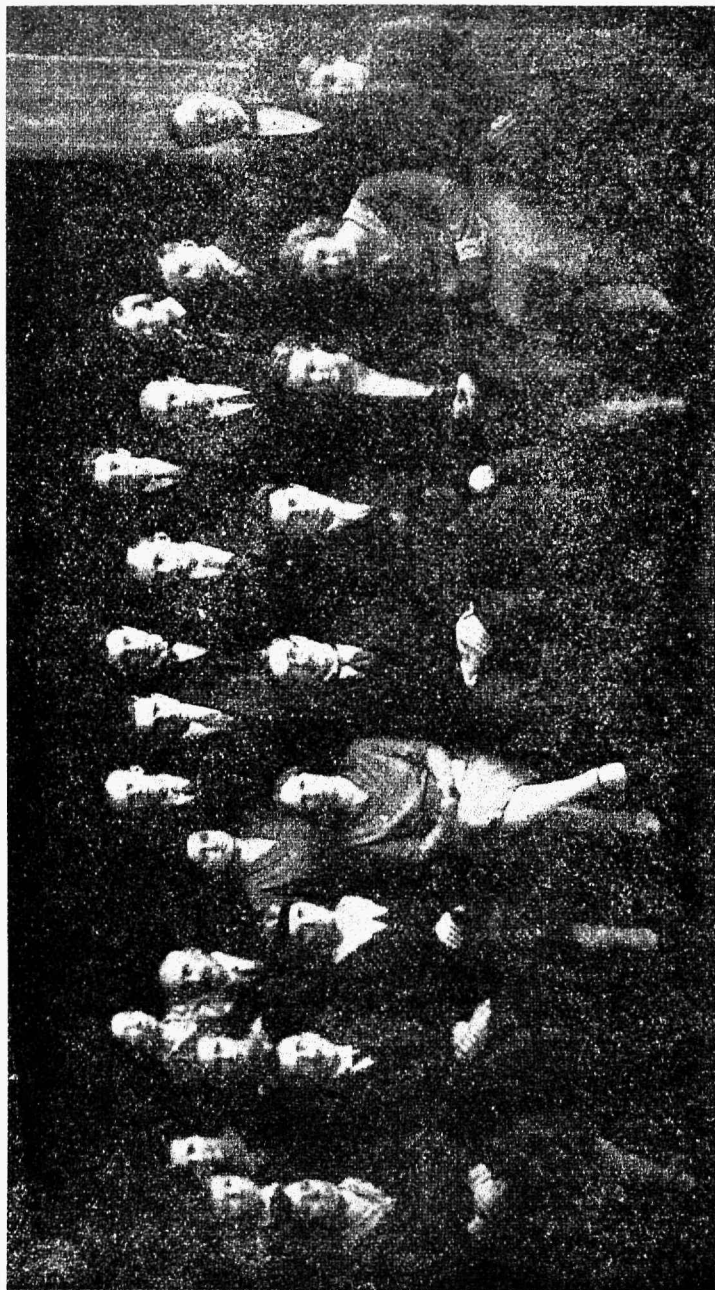




*Eesti Õpetajate Keskühingu 30. juubeliaasta puhul toimus 14. novembril 1981 pidulik koosviibimine Stokholmi Eesti kooli ruumides.*



Toronto Keskikooli XV lennu õpetajad kevadel 1981 koos õpetajatega. Õpetajad: 1. rida vasakult — Ella Satumets, Anne Tuul, Leida Marley, Endla Komi, koolikomitee esimees Hans Lupp, Edgar Marten (koolijuhataja), Henn Rändva, Lydia Aruvald, Aino Müllerbeck, Juta Puhm, Laine Loorand. 2. rida esimene vasakul: Ene Lüdigi. 3. rida esimene vasakul: Hugo Välter.



Läänemaa Seminari õpetajaskond 1930/31. Vasakult: Julie Uibokand, Alfred Kivi, Aurelie Üksti, insp. Leonime Roberi, dir. Alfred Fluss, harjutuskooli juh. Aleksander Lint, Marta Mamborg, Emma Ekman, lastev. esindaja L. Miedeberg. Teine rida: Marta Arike, Leida Mauer, dr. Marie Puug, Aleksander Uibokand, Marie Michelson, Herman Rajamaa, Johan Tamverk, Herbert Rosenberg, Aleksander Puus, Cyrillius Kreeck. Kolmas rida: Alma Saul, Paul Parts, Jaan Pakk, Aleksander Mühlbaum ja Dagmar Reinwald. Neist on teadaolevalt veel etus Kodu-Eestis: A. Fluss ja J. Tamverk ja Väitis-Eestis: A. Puus, H. Rajamaa ja D. Reinwald.



1981 täitus 60 aastat Läänemaa Õpetajate Seminari asutamisest. Selle märkimisväärse tähtpäeva väärikaks tähistamiseks korraldasid seminari vilistlased 25. ja 26. juulil Haapsalus piduliku kokkutuleku, kus olnud ca 60 osalejat. Sel puhul külastati Uuemõisas varemets seminarihoonet, mille kunagise peasissekäigu ees on see ülesõite tehtud.



Toronto Eesti Täienduskooli 30. lend k.a. kevadel. Teine rida vasakult: koolijuhataja Henn Ründva ja klassijuhataja Hella Leivat. Samas reas äärmine paremal: teine klassijuhataja Endla Komi.



Norrköpingis suri 21. veebruaril 1981 õpetaja Maria Allik, neiuna Põldeots, sündinud 28. juunil 1903 Audrus Pärnumaal. Ta tegutses õpetajana 50 aastat, sellest 30 aastat Rootsis Norrköpingi Eesti Täienduskoolis. Teda leinavad arvukas õpilaspere ja kolleegid mitmel mandril.

\*

K. a. kevadel väljus Toronto Eesti Täienduskoolist märkimisväärse juubeli lend 22 lõpetajaga. Nendega kokku on sellest koolist väljunud 1.231 lõpetanut.

Eelmise aasta kevadel väljus Toronto Eesti Keskoolist 15. lend 20 lõpetajaga. Nendega kokku on selle kooli lõpetanud 379 noort.

\*

Detsembri lõpul Melbourne'is toimunud rahvusliku kasvatus kongressil esinesid ka Lembit Suur ja Erik Talmet. Avaldasime muu hulgas ka nende ettekanded mõttevahetuse korras ja „Bülletääni” toimetus soovib nende

juurde tagasi tulla meie järgmises numbris.

\*

Nüüd on ülemaailmse koostöö toimikonna koosseis Eesti Õpetajate Keskühingu juures kujundatud ja me ootame selle tegevusse astumist. Selleks on kõigepäält tarvis reaalseid ettepanekuid selle liikmeilt üle maailma. E. Õpetajate Keskühingu juhatus teeb omapoolse ettepanekuna kaaluda ja selgitada eesti keele kaugõppekursuse korraldamist ülemaailmses ulatuses. Kuigi nim. ettepaneku teostamine selles ulatuses on ettenähtavalt väga raske ülesanne, aga me peame siiski selgitama kõiki võimalusi, sest eesti keele kaugõppekursus on hädavajalik — pealegi on selle alustamisega väga kiire.

\*

20.—23. maini 1983 toimub Göteborgis Rootsi eestlaskonna suurpidustus Estival—83. Eesti Õpetajate Keskühingu juhatus otsustas nim. suurpidustuse raamides korraldada rahvusliku kasvatus konverentsi, kuhu on kõik Rootsis elavad ja töötavad eesti õpetajad ja ka meie kolleegid teistel maadel südamest tere tulnud! Konverentsi kava, täpne aeg ja koht võetakse eesoleval poolaastal selgitamisele ja fikseerimisele.

\*

Käesoleva „Bülletääni” numbri mõnede kirjutiste ja osa pildimaterjali paigutus on kohati ebakorrapärane. See oli tingitud sellest, et osa sobivat kaastööd ja ka pildimaterjali saabus siis, kui osa „Bülletäänist” oli juba trükitud.

**Herman Rajamaa**